

AZ ÚT

Folyóirat a lelkipásztori és nevelői munka számára

Alapította:

XX. ÉVFOLYAM

RAVASZ LÁSZLÓ

1938 10. SZÁM.

TARTALOM:

- Prédikációvázlatok (N. A.)
Az egyház. (Papp László.)
Egyházunk belmissziói munkájának két
évtizede. (I. L.)
Kis Katechizmus.
Egy vitás rész János evangéliumában.
(H. J.)
A mennyei kenyér. (I. L.)
Irodalom. *Jézust követő asszonyok.* (J. A.)
Bdntó Tercsi: Fénysugarak. (I. L.)
Nagy József: Kálvin igehirdetése. (I. L.)

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK:
DR. IMRE LAJOS, DR. TAVASZY SÁNDOR

Felelős szerkesztő: DR. IMRE LAJOS
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Cluj. Calea Marechal Foch 38. Ref. Theologia

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

Egész évre 120 Lei
Egyes szám ára 12 Lei

Inregistrat la Tribunalul sub N-rul 1507/1938, la N-rul curent 26. szám alatt be-
jegyezve a cluji Törvényszéknél.

A minden napra szóló igemagyarázatokat és imádságokat református népünk minden rétege használhatja. — Ára 28 lej.

Leszakíthatós bibliai tömbnaptár

az 1939. évre. — A minden napra igemagyarázatot, imádságot és éneket tartalmazó tömbnaptár falra akasztható, vagy íróasztalra állítható, művészi kivitelű kemény hátlappal. — Ára 48 lej.

BÁNTÓ TERÉZ:

Fénysugarak

A kedves kis meséket elemista gyermekek, vasárnapi iskolások részére a legnagyobb szeretettel ajánlhatjuk.

A kis, szépkötésű füzet ára: 8 lej.

Magyar verseskönyv

Tartalmazza a magyar költészet legnagyobbjainak versremekeit. Terjedelme 80 oldal. Összeállította: VITA ZSIGMOND.

Ára 14 Lei.

Megjelent Belmissziói Füzetek:

László Dezső: Az Anyaszentegyház	3 lej.
Dr. Imre Lajos: Liliom a tövisek között. (A református egyházak világtestvérisége)	4 "
Dr. Horváth Jendő: A megtérés	3 "
Krisztus Mandzsuriában	3 "
M. Nagy Ottó: Hiszek a Szentháromság egy Istenben. (A református hit)	3 "
Stpos Géza: Az utolsó ítéletről	3 "
Halál, hol a te fullánkod?	3 "
Gérgely Ferenc: Légy hű mindhalálig! (A vevyesházasságról)	3 "

Kaphatók az „Ifjú Erdély” kiadóhivatalában.

A kolozsvári Székelytársaság többek között tanonc-elhelyezéssel is foglalkozik. E téren már szép eredményeket tud felmutatni. Ezidőszerint a szabó, cipész, víz, villany, lakatos, asztalos iparban és üvegkereskedői szakmára keres tanulókat. Ezért lapunk útján is felkér mindenkit, hogy, ha tudnak ilyen gyermekeket, akik a fenti szakmákban tanoncok akarnak lenni, utasítsák a Székelytársaság elnökségéhez (Cluj, Calea Marechal Foch 43), hol az elhelyezést díjtalanul eszközlik és minden felvilágosítást szívesen megadnak.

Prédikációvázlatok.

Víztől és Lélektől születni.

Ján. 3:5.

Nikodémus jeleket lát. Jézust akarja személyesen látni, mert csak ő lehet a jelek és csodák magyarázata. A hírnek vagy Keresztelő Jánosnak nem hisz. A szomjas Írástudót a Lélek nyugtalanítja.

Jézus Izrael nyelvén, a Keresztelő nyelvén, képekben beszél az őt kérdezőkhöz. Mindig. Nikodémus beszélt Jézussal az éjszaka termékeny csendjében, de a közelség még rejtélyesebbé tette őt. Láta őt úgy, mint Péter és János, de nem értette, pedig Nikodémusnak minden emberi módszer rendelkezésére állott kora titkaiba behatolni: A természeti ember többé nem fokozható csiszoltsága, műveltsége, átfogó ereje, de ez a titok csak víztől és Lélektől született halászoknak és vámszedőknek tárult fel. Ennek a természeti embernek az is szégyenerzete, ha nem tud valamit, — az is szégyen, ha Jézushoz megy kérdezni. Mi lesz azzal, aki szégyenli az Urat?

Az Úr Jézus azonnal arról beszél, ami a Nikodémus fogyatkozása. Újjászületés nélkül és innen az ő beszédei értelmetlenek, a képek: — botránkozás és bolondság. Nikodémus előtt áll ember-testben a rejtély, sőt otthon is kezében van az Írás, az ígéretek, mint Izrael tanítója olvassa és tanítja, de otthon se, itt se érti. Jézust Krisztusnak ismerni és vallani csak „víztől” és Lélektől újjászült Nikodémusnak lehet. Ez a Nikodémus, a testtől és csak egyszer született ember értelmének, életminőségének csődje. Kőmentes a csödtől?

Menekvés: az Isten országa, amelybe úgy, ahogy vagyunk, nem lehet bejutni. Előfeltételei meghaladják képességeinket. A képességet a Szent Lélek Isten ajándékozza, nem a jelentkezőknek, hanem akiket erre választott, ezeket pedig Szentlelkével bűnbánatra hívja, hogy megfürödjének az Isten szerint való bánatban. Le kell vetkőzni a bűnt, a bűnös mivoltot. Ebben a vízben az Isten előtt való meztelenségben tárul fel életünk minémúsége. Szégyenlení való engedellen, gyáva, félénk élet ez, melybe belerögződött a

bűnnek való engedelmesség ösztöne, — az a „másik törvény“, melyre a szolgálat zsoldja: halál jár, mint csak testtől születés következménye. De ebben a bánatban ébred fel a bizalom, hogy Isten megbocsát és bebocsát az Ő országába.

Az Úr Jézus számára a Nikodémus élete drága, ezért nem mentheti fel a őt a víztől és Lélektől való születés szükségessége alól. Mert az a Nikodémus baja, bűne, hogy nem részesült természetcsereben. Ő-embere védekezik, Nikodémust egészen kézben tartja. Pedig az Új ember, a víztől és Lélektől született ember az Isten szerint való bánatban születik és egészen szüksége van Nikodémus szolgálatára, életének önként letevésére és az Ő ember eltávolítására. Nincs kiegyenlítésnek helye, nem lehet többfelé élni, csak kizárólag Krisztus szolgálatában. A keresztség szákramentumában adva van a vízzel való keresztelés, az Isten szerint való bánat kötelezettsége és az újjászültő Szent Lélek Isten ígérete.

Ahogy Jézus gyógyít.

János 5:1—9

Jézus mindig odaérkezik, ahol meggyült a nyomor. Jött, hogy megkeresse, ami elveszett. A Bethesda-tó partján a betegek, bűnösök, terheltek sokaság szenved és vár. Az „egészségesek“ ünnepelnek, a juh-kapunál áldozati állatot vásárolnak; pénzzel ünnepi hangulatot, sőt üdvösséget keresnek. Az ünneplés és nyomor szomszédok. Közös vonásuk azonban, hogy valójában mindkettő résztvevői bűnösök és kegyelemre szorultak.

Ahova Jézus belép, oda kegyelem ömlik. A tóban csak időnként egy-egy beteg gyógyul meg, ha emberek segítik, — Jézus a tornácban minden reávárónak orvossága. Felé- és hozzásegíteni a 38 esztendeje betegeket a legnagyobb és legáldottabb szolgálat. A templomban ünneplő egészségesek *elvárják* a kegyelmet, mint megszolgált illetményt, amiért szabály szerint megfizettek. A bethesdaiak *várják*. Ki hova tartozik közülünk? Az Úrra váró betegnek áldozni sem szabad, mert a beteg tisztátalan, — ma unalmas, de hiszi, biztosan tudja, hogy az angyal által felzavart víz gyógyít.

A váró, hívő bűnösök hamarabb megkapják a megbocsátás és kegyelem orvosságát, amit akik módjukban bíznak, hogy azt megszerzik. A várakozó bűnösök tévhite abban van, hogy emberi segítséggel akarják elérni a felzavart vizet. Így kerülnek egy táborba azokkal, akik tüntető áldozatokkal keresik a lélek meggyógyulását és az üdvösséget. Se itt, se ott nem kerül sorra az, aki nyomorék, elesett, mert az emberek az ilyet érinteni is utálják, Isten pedig *a másban is bizót nem veszi észre*.

Jézus a tónál marad, a 38 esztendeje váró, gyógyulni akaró hívő betegnél. Minden bűnösnél és várónál *személyesen* ott van, akkor test szerint, ma a Szent Lélek és az Ige által, mert a betegnek orvosra, a bűnösnek kegyelemre van szüksége. Jézus a testet-öltőt szánalom. Életet akar cserélni a beteggel! Ez az igazi

elveszett, de Krisztusban megtalált élet. Az ő tudományát cselekedni kell. A bűntől érintett felületen, közegben, világban, rendszerekben a hitvallást hazudni is lehet. De ha követjük az Úr Jézus tudományát, azaz Őt magát, szembe kerülünk az élet-halál ellenséggel: a bűnnel és eszközével: az uralkodni akaró, az igazat halálraítélő Irástudói törvényt magyarázóval. Aki Jézus tudományát cselekszi, megismeri önmagát, megsíratja bűneit, Jézust látva, hallva, irgalomért könyörög s tudja, hogy az ő beszéde örök életnek beszéde, mely Isten szájából származik.

N. A.

Az egyház.

Beszámoló a IV. Ökumenikus Szemináriumról. Genf, 1938 július 25—aug. 10.

„A Nemzetközi Theologiai Szeminárium feladata... elsősorban a theologiai hallgatóknak a bevezetése az ökumenikus mozgalom kérdéseinek körébe, amely, már magában is, theologiai problémává vált. További feladata a különböző egyházalakulatok theologiai felfogásának, életének és különösképen — de nem kizárólagosan — azon kérdéseknek tanulmányozása..., melyeknek megvizsgálása az Ökumenikus Tanács feladatkörébe esik.” (En marche vers l'Unité chrétienne. Alençon, 1937. 74 old.) Ennek a nagy és kiváltságos feladatnak a megvalósítására ült össze Genfben ez év júliusának végén a IV. Ökumenikus Szeminárium. A még korlatavasszal felhangzott hívó szóra mintegy hetvenen feleltek Ausztráliától kezdve Európán át Chicago-ig. Professzorok, lelkészek, theologiai hallgatók. Tizenhét nemzet és nyolc egyház fiai. Hozták lelkükben a felekezeti meghatározottságukhoz való törhetetlen ragaszkodás mellett a más felekezetek iránti igaz szeretetet. S a titkolt, de annál csábítóbb reményt, hogy a sorozatos előadások s a közös megbeszélések folytán megtörténik egy lépés a cél felé, melyet a kezdő sorok körvonalaznak.

Az egyház kérdése volt az, amire az előadások fényt próbáltak vetni. Kifejtették a bibliai tanítást, melynek minden felekezetben azonosnak kell lennie. Majd egymásután hangzott fel a központi kérdésre a református, lutheránus, anglikán, orthodox és amerikai válasz. Nagy eltéréseket ecsetelve, de szüntelen hangsúlyozva az egymás felé vezető út fontosságát. Félreérthetetlenül rámutatva arra, hogy az egyház egy, de a földi körülményeknek természetesen megfelelően darabokra törve, vívja nagy küzdelmét. A Szentlélek egységre hívó szavával szemben le kell mondanunk süketségünkről s a hitremény-szeretet által vezetettve kell haladnunk az Una Sancta felé. Az ennek megvalósulásába vetett remény volt az alapja azoknak az előadásoknak, amelyek az egyház égetően sürgős feladatairól szóltak, felekezeti meghatározottságra való tekintet nélkül.

Az elhangzott előadások gondolatmenetét a következőkben kísérem meg vázolni. Rövidsége kell törekednem, ezért a lehető legszűkebb határokat kellett magam elé vonnom. Remélem azonban, hogy ez nem fog a tudósítás hűségének rovására menni.

Isten Igéje és az egyház. (D. Thurneysen, Basel.) — Az egyház azoknak az embereknek közössége, akiket Isten az Ő szava által magához köt, amennyiben kihívja őket a bűn és a halál nyomoruságából. Az egyházat tehát Ige alapítja. Ez az Ige pedig Krisztus, ki élő hatalomként működik az Szentlélek által. Erre a meghatározásra Luther Kiskátéjának alapján juthatunk, melyben az Apostoli hitvallás három tételének magyarázata áll most előttünk.

Az első tétel azt fejezi ki, hogy Isten teremtett mindent. Feltűnő, hogy a magyarázatban nem Istenről, hanem az emberről van szó. De az emberről, mint Isten teremtményéről, ki léteben teljességgel Istentől függ, kit Isten könyörüllete tart fenn s ki mindezért adósságát dicsérettel és halálával rója le. Ez a legtokéletesebb kapcsolat Isten és ember között. Az ember itt nem magában, hanem már az egyházban áll. Már nem saját maga szabad ura.

hanem a Teremtőhöz kötött. Ki van már hiva a bűnből és halálból s be van állítva az egyházba.

Az első tétel magyarázata eszerint arról szól, hogy Isten kegyelme hozza létre az egyházat, amely egyedül az Ő javaiból él. A főjő Isten Fia. Egyedül Ő általa lehet Istenhez menni s felismerni, hogy én egyedül Istenhez tartozom. Ezért nem a teremtésből, hanem egyedül Krisztustól származik az istenismeret. Ez az egyedüli ismeret adja tudtul kiválasztott voltunkat, régi szabadságunk romjain újat ad s a nyomorúságból az életre ment.

A második tétel — Luther magyarázata szerint — Jézus Krisztusról, mint valóságos Istenről s valóságos emberről beszél. Feltárja ez a rész a „Krisztus út”-ját, melyet miattunk, érettünk tett meg, hogy ennek négy állomásán: a születésen, halálon, feltámadáson és menybemenetelen áthaladva megváltson minket. Kegyelemből történt meg ez az út, mert Isten nyugalomban is maradhatott volna. De Ő elhatározta e nagy tettet, hogy ezáltal közösséget teremtsen velünk.

Az egyház az a hely, ahol az ember Istennek e nagy könyörületességéről tud. Ez a tudás: a hit. A hit pedig biztos tudás, mert Krisztusra vonatkozik. Mert nem kívülről s nem magamtól jön, hanem kizárólag Krisztustól. Ez a tudás önmagában is igaz, de valódi érvényére akkor emelkedik, mikor az én személyes tudásommá válik. Az egyház az a hely, hol Isten megszólítása által ez a tudás az enyém lesz.

E tudás Krisztusra vonatkozik, s vallja, hogy Ő az én Uram. Hogy Ő az, akin Isten az Ő országát az emberek között építi. Az a hely, hol ez ország alapja letétezik: az egyház. Hol az Ő uralma a megváltás által valósul meg. Krisztus megvált engem, amennyiben kiszakít a bűn hatalmából s a maga alattvalójává tesz. Az Ő uralkodásának és érettem folytatott harcának pedig kezessége az Ő Isten-ember volta, mely nélkül sem uralomra, sem megváltásra nem volna képes. Az egyház az a hely, hol az ember valóságos helyzete: a halálból az életre mentesség a legvilágosabban kifejezésre jut.

A harmadik tétel a Szentlélekről szól, mint aki a mi vakságunkat eloszlatja, hogy Istennek az értünk végbevitt nagy tettet megláthassuk. E vakság eloszlatása ismét kegyelem, mert Isten megtehetette volna ennek ellenkezőjét is. A Szentlélek mondja meg nekem, hogy az én nevem is ott van a Krisztusé után. E bizonyosságon alapul hitem. S ezáltal alapozza meg a Szentlélek az egyházat.

Isten a Krisztus „kincse”-t nem zárja el, hanem nekünk adja az igehirdetésben. Az Igét a Szentlélek teszi szólóvá s a mi szívünkben is ugyanő felel arra vissza, Ő ad bizonyosságot bűneim bocsánatáról, melynek alapján hiszem az örök életben való részességemet. Ez az én „jövő”, mely a bűnbocsánatban már „jelen”-né válik. A bűnbocsánat bennünket „várakozás”-ra utal. E várakozásban „birjuk” a mi jövönket, az örök életet. S hogy mi már valóban a jövőben élünk, arról biztos jelünk a sákramentum. Csak ez lehet az utolsó szó.

Szent Pál és az egyház. (D. Leenhardt, Genf.) A címben jelzett kört kibővíti, mikor nem kizárólagosan a páli, hanem az újtestamentomi egyházfogalmat teszi vizsgálódásai tárgyává. Az újtestamentum könyveiben felvillanó vonalak egységes képpé való összefogása előtt már adja az egyház meghatározását: Egyház — nemcsak keresztyén, hanem bármily egyház — ott keletkezik, hol az emberek egy bizonyos vallási tárgy (objet religieux) körül társulnak s a köztük így kialakult kapcsolatot szociológiai térre viszik át. Szociológiai és misztikus vonás fonódik így össze az egyház fogalmában. Ez összefonódás szükségszerűen, mert akár egyik, akár másik hiányával egyházzal nem lehet szó.

Hogy elérkezessünk az újtestamentomi egyházfogalomhoz, végig kell járnunk az ótestamentomi fejlődés különböző fokozatait. E fokozatoknak szervesen összefogó kapcsa a folyton hangsúlyozott alaptétel: Az egyház a választott nép közössége. A hangsúly itt a kiválasztal tényére s nem a népi közösségre, mint olyanra, esik. Közösségi és egyházi vonások váltakozó uralma után jut el ez alapján mindig azonos kép a fejlődés csúcspontjára, amikor

Dániel könyve hetedik részében megjelenik a Messiás személye, mint az egyház középpontja.

A Jézus körül kialakult tizenkettős kör az egyház magja. Ez egyben az ótestamentumi fogalom átmentése, de ugyanakkor annak megítélése is. Átmentése a kiválasztáson alapuló közösség tényében van, megítélés pedig abban, hogy itt az egyháztagság elengedhetetlen feltétele a személyes hit. E kis kör előtt világosodik meg az egyház lényege: Isten országa. Péter az, ki elsőnek kap erről bizonyosságot, de ez a tény nem jelenthet külön kegyelmet.

Az ótestamentumban uralkodóbb szociológiai oldallal elentétben most a misztikus vonás lép előtérbe: a keresztség itt minden más közösségből kiszakítja az embert s beoltja a Krisztus közösségébe. A misztikus oldal győzelmét Pál viszi véghez, mikor az evangéliomot a pogányoknak hirdeti. A keresztség jegyével ellátottak lesznek tagjai az egyháznak, mely a „Krisztus teste”. A „test” egységet, függést, összetartozást fejez ki. E „test”-nek misztikus oldala a Krisztushoz való tartozás, szociológiai oldala a tagok egymáshoz való tartozása. Az első főleg a keresztségben, a második az úrvacsorában jut kifejezésre.

A kialakult Krisztus-test szervezetére vonatkozó kérdésekben az Apostolok Cselekedetei és a páli levelek adnak felvilágosítást. Az apostolok, próféták és tanítók nagy háromságát Pál élesen kiemeli, helyi és idői vonatkozástól függetlenül. Míg a kegyelmi ajándékok többi hordozóinak hivatáskörét az uralkodó viszonylatoktól teszi függővé.

Krisztus gyülekezete a Kálvin iheológiájában. (D. Peter Barth, Bern.) Kálvin az Instilució IV. könyvében beszél az egyházzól. Felteszi a kérdést: Melyik a vera ecclesia Christi? A Szentlélek által kihívtak s az Ige uralma alatt élők közössége, melyet a hit, remény és szeretet szálai kapcsolnak össze. Ez a közösség a hit tárgya, mert egyedül az Úr ismerheti az övét. Az övéi közé tartozik nemcsak az élők, hanem úgy a megholtak, mint az élők nagy serege is.

Ez a közösség „catolica”. Egy a „fő”, ezért csak egy egyház lehet. Különben Krisztust kellene darabokra tepni. Ez a közösség „communio sanctorum”, amely fogalmat Kálvin így értelmezi: communio in sanctis rebus. Az egyház eszerint az Isten javaiban való közösség. E javakban való egyenlő részesedés mossa el a különbséget, mely a tagok között más javak tekintetében fennállhat. Ez a közösség „mater omnium fidelium”. Minket a bölcsőtől a sírig minden bajon szeretettel vezet át. A pápás teljhatalmú-zsarnok anyával szemben ez a szerető anyja.

A „vera ecclesia” első ismertető jele az Ige hirdetése. Egyedül Isten tetszésén alapul, hogy Ő örökkévaló akaratát gyöngé emberi szavak által szólja. A Máté evangéliomának missziói parancsa alapozza meg a keresztyén igehirdetést. Ennek végzése a „verbi divini minister”-ek hívása. E „minister”-eket Isten titkos szava hívja el. Hivatáskörükbe való beállításukkor a Szentlélek segítségért kell buzgón imádkozni. A beiktatást méltóságban és minden ceremónia mellőzésével, egyedül a bibliai kézzátétellel hajtja végre az illető gyülekezet.

Az emberi szó ruhája mellett az Ige a kenyér és a bor s a tiszta víz jegeit is felhasználja, hogy megváltó munkáját elvégezze. A „vera ecclesia” ismertetőjele ezért az úrvacsora és a keresztség sákramentuma is, melyek kiszolgáltatásának a legnagyobb tisztassággal és szép rendben kell történnie.

A harmadik ismertetőjel az egyházfegyelem. Ennek gyakorlására az egyház jogcímet a kulcsok hatalmából merít, mely az ő kezébe adatott. A kulcsok hatalma ismét nem más, mint az evangélium prédikálása. Az egyházfegyelem célja: Isten dicsőségének megőrzése, a gyülekezetnek fertőzéstől való megóvása és a bűnös nevelése. A fegyelmet a presbitérium gyakorolja.

E „vera ecclesia” a szociális síkban foglal helyet, ennek következtében az Ige uralmát az emberi élet minden vonatkozásában uralomra kell vinnie. Egy új társadalom az, mely az egyház keretein belül kialakul.

Az Instilució utolsó fejezete világítja meg az egyház és állam viszonyát. Az államról azt tanítja, hogy nem önmagában van megalapozása, hanem Isten dicsőségének szolgálatában áll. Mint ilyen, totális igénnyel soha sem léphet

fel. A keresztyén állam szabad jog-állam, mely fölött Isten totális igénye áll.

A *lutheránus egyházfogalom*. (D. Lindroth, Upsala.) A lutheri irányzat kezdettől fogva szoros kapcsolatban van az őskeresztyén felfogással. Ebből kifolyólag a lutheri egyház képének megrajzolásakor egész a gyökéréig, Krisztusig vissza kell menni. Ő gyűjtötte maga köré Izráel elveszett juhait s tette tizenkét tanítványát (Izráel tizenkét törzsének megfelelően) az Új-Jeruzsálem letéteményesévé.

E tizenkettes kör a világban levő, tehát látható közösség, de a Jézushoz való kapcsolódás folytán magában foglalja az eljövendő közösség jellegét is. Amint Jézus megjelent s eljövendő Messiás is. Ez eljövendő oldal adja meg az egyház eszkatológiai vonását. Ezáltal lesz az egyház látható és láthatatlan valósággá.

Az őskeresztyén egyházat, — mint e földön élőt s mint Krisztushoz kapcsolódót, — Pál emeli a népi korlátokon felülemelkedő fejlődési fokra. Ő a látható és láthatatlan egyház különbözőségéről nem beszél, hanem csak kimutat a meglévő földi körből a feltámadás és örök élet tényére, mely a világi közösséget az Isten országába emeli. A sákramentum adja az örökkévalóság ízét a földi egyháznak. Ezért Pálnál a sákramentum eszkatológikus jel.

Luther erre az alpra építette az egyházzal való felfogását. Az ő egyháza sakramentális, ellentétben a római inkonzistentizmussal s a szekták spiritalizmusával szemben. Luther „hiszi“ az egyházat és nem „látja“, mint a pápás egyház. De az egyház, mint a hit tárgya, e világban adott valóság. Ez az ő fegyvere a rajongó spiritalisták ellen. S ez biztosítja — továbbmenve — a látható és láthatatlan egyház közötti szerves kapcsolatot is.

Az ő egyházképéből nem hiányzik az őskeresztyén egyház eszkatológikus vonása sem. E vonás alapját az a tény adja meg, hogy az Ige, — mely az egyház szülője és eltetője, — összehasonlíthatatlanul az egyház felett áll. Azonban az Ige és az egyház szétválaszthatatlanul összetartoznak. Ez biztosítja az eszkatológikus jellegét.

A lutheri egyházban a vallásos objektivizmus éppen úgy érvényesül, mint az őskeresztyén egyházban, lit nincs elszakítva az egyház, mint „belső“, „szubjektív“ oldal a keresztyénségtől, mint az Ige működésének „külső“, „objektív“ oldalától. E szoros kapcsolat az egyház objektivitásának biztosítéka s megítélése minden szektának, melyet gőg, képmutatás, cselekedet által való megigazulás és önműködés jellemez. Ezért nevezi Luther szektának a pápás egyházat is.

Az egyház középpontjában nála a megváltás ténye áll. Az ezt lehetővé tevő testetöltés továbbfolytatása — és nem megismétlése — az úrvacsora, mely éppúgy Isten ajándéka, mint maga az egyház.

A Luther utáni fejlődés élesen hangsúlyozta az egyház látható és láthatatlan oldala közötti nagy különbséget. Ez a Melancthon megállapítására támaszkodott, ki az Augusztiana VII-ik cikkében a láthatatlan, VIII-ik cikkében pedig a látható egyházzal beszél. E különbség körvonalazása különösképp az orthodoxia sajátja. A pietizmus és a racionalizmus felelőtlenül feleldották a lutheri egyházfogalmát. A mai időkben, Söderblomtól kezdve, ismét erőre kap a tiszta lutheri értelmezés.

Ezerint az egyház alapján egyedül az Ige áll, mint Krisztusban testetöltött valóság. Az újtestamentom tiszta hirdetése ezért az egyház alapvetése. Az őtestamentom más vallási fokon lévő alapot mutat, De a Szentírás kiszakíthatatlan része. Mert Izráel Istene a mi Istenünk is.

Az *egyház az anglikán teológiában*. (Dr. Carpenter, Exeter.) a) Az anglikán egyháznak egyház-jellegét az adja meg, hogy minden tekintetben a Biblián alapul. A Bibliáról való felfogását az 1571-iki VI. hittétel fejezi ki: „A Szentírás mindent tartalmaz, ami a mi üdvösségünkre szükséges; és az, amit nem tartalmaz, vagy ami általa nem bizonyítható: hittétel-igénnyel semmiképp sem léphet fel.“ Ez a felfogás azonban nem akadályozza meg az egyházat abban, hogy a Bibliával szemben ne kritikai módon járjon el s így ne tegyen különbséget annak könyvei között.

Az egyház és a Biblia viszonya a legéletteljesebb, ami ennek a liturgiában való gyakori használatában nyilvánul meg. Minden istentiszteleten

legalább kétszer van bibliaviasás. A százötven zsolárt minden hónapban végigolvassák vagy eléneklük. E tények a Biblia nagy becséről beszélnek, melyet a Canterbury-i érseknek a VI. György koronázásakor mondott szavai is kifejeztek, miközben átadta a Bibliát a királynak: „Átnyujtom Önnek, Sire, a világ legfontosabb dolgát!”

b) Az anglikán egyház a hatodik és hetedik században brit földön alapított egyház folytatásának tekinti magát. Katholicitása egyfelől a tan tekintetében nyilvánul, hol a hitet a mult örökségének vallja. De nem mint elmult jelenséget tekinti. Másfelől megnyilvánul szervezetében, melynek fő támasztópillére a püspökség. A püspöki szervezet az a nagy kapocs, mely az egyházat a multtal, a jelenkori kereszténység nagy részével s a jövővel összeköti. A püspöki kontinuitás ezért az egyház kontinuitásának a kifejezése.

c) Az anglikán egyház e katolikus aspektusa mellett négy tekintetben protestáns. Elsősorban nem pápai. A pápa-ellenesek száma azonban rohamosan csökken. Másodsorban protestáns jelleget áruul el a hit általi megigazítás hangsúlyozása, ha ennek nincs is kardinális-pont jellege. A teológiai modernizmus angol talajon való megjelenése szintén protestáns tünet. E modernizták párhuzamosan haladnak a katolikus liberálisokkal. Tanra és alkotmányra egyaránt hatással vannak. Végül protestáns vonás a jelenkorban a barthi theologia hatása. Habár Brunner kompromisztikus jellegénél fogva közelebb áll az angol lélekhez, mégis a Barth-i Isten-transzcendencia ma még felmérhetetlen hatást gyakorol reá.

d) Az egyház és állam között a kontinensen fennálló válság Angliában ismeretlen, az anglikán egyház államegyház jellegénél fogva. A király a törvény által kötötten anglikán, a miniszterelnök vallása azonban nincs meghatározva. A királyt a Westminsterben a Canterbury-i érsek koronázza, mely aktus egyik része úrvacsora-szerű. A püspököket a király nevezi ki a miniszterelnök által. A legfőbb egyházi gyűlés a parlament egy része, s az egyházi törvény állami törvény. E törvény megváltoztatását csakis a parlament végezheti. A tan tekintetében azonban a parlamentnek semmi beleszólása nincs. E szoros kapcsolat sok kísértéssel jár, de megszakítása ma káros következményekkel járna.

e) Az anglikán egyház kapcsolata más egyházakkal, különösképp az orthodoxokkal és az ókatolikusokkal, barátságos. A hagyományhoz való főlitélen ragaszkodás mellett az egyház a Szentlélek által nyitott új utakat is elismeri s minden lépést kész ezeken az új úton megtenni az „új egyház” érdekében.

Az egyház az orthodox theologiában. (D. Zankow, Sofia) Az orthodox theológiának az egyháztól való felfogása teljesen a Biblia páli tanításán alapul: az egyház a felfeszített Krisztus teste. Mint ilyen: látható és láthatatlan közösség. Láthatatlan a Fövel való misztikus kapcsolatánál fogva; látható, mint a világban élő valóság. Mivel tehát a látható egyház a Krisztussal való misztikus kapcsolat megjelenése: az ebbe vetett hit magába Krisztusba vetett hit. Ebből kifolyólag a látható egyházba vetett hit üdvözít.

Amint a Fő Isten és ember, úgy az egyház is világlelti, isteni, és világi, látható. De e két aspektus között a legszorosabb lényegbeli egység áll fenn. A Szentháromság, a teremtettség, stb. egysége mellett az egyház egysége a hit egyik nagy bizonyága. Az egyház ezen egysége nem kép, nem is materialisztikusan veendő, hanem misztikusan. Ennek az egységnek belső és külső tekintete van. Belsőleg: egy lélek, egy kereszttség, egy Krisztus. Külsőleg: egy szervezet, egy hivatal. A szervezeti egység kifejezője a hierárhia, melynek meghatározása a nyugati egyházban jurisztikus (Cyprianus), a keletiben pedig misztikus (Ignatius). Cyprianus szerint a püspök az apostolok utóda, s mint ilyen, nagy autoritással felruházott. Ignatius szerint a püspök a láthatatlan „Püspök” képe, kitől az eukharisztia haitatósága függ.

Az orthodox egyház az Ignatius tanítását vallva, hierárhis és nem hierokratikus (Cyprianus). A püspökök hatalma nem korlátlan. Ők Isten első szolgái a gyűlekezetben, de nem uralkodhatnak afelett, mint Isten egyháza felett. Az ő testületük, a szoborna, az orthodox egyház nagy egységének a kifejezése. Ez az egység azonban nem egyformaság (uniformitás). Az egyház: egység a sokféleségben.

Az orthodox egyház a tulajdonképeni katolikus egyház. Katholicitásának krisztocentricitásában van megalapozva. Ahol Krisztus, ott van a katolikus egyház. Krisztus kozmikus uralma így az egyházat is kozmikkussá teszi. Ebben az értelemben vett katolicitás nyilvánul meg az Apostolicumban. Hangsúlyozni kell azonban azt, hogy ez a katolicitás nem kiterjedésbeli (pápás egyház), hanem tanbeli.

E tulajdonképeni katolikus egyház sohasem vallotta az extra ecclesiam nulla salus elvét. Régebbi felfogásában ugyan sem a római, sem a protestáns egyházat nem tartotta igazi egyháznak. Mai felfogása azonban a Galatákhoz írt levél tanításából következik: mindenkit keresztyénnek ismer el, ki Krisztus halálát a keresztségben magára veszi. A megkeresztelttek mind hozzátartoznak az „Egyház“-hoz.

Az ökumenikus konferenciákon való részvétel után az orthodox egyházak kifejezték nagy tapasztalatukat: Krisztus teste egy, csak ruhája van szétszakítva. E ruha újból való összeállításán kell minden egyháznak dolgoznia. A katolicitás a történetben egyszer már tapasztalati adottság volt. A szétszakadás ideje után ma ismét mély és szenvedélyes kutatás nyilvánul meg az elvesztett kincs felé. S ez leginkább az orthodox egyházzal mondható, mely egyház életének mai legjellemzőbb mozzanata: kutatás, keresés az egység irányában.

Az egyház az amerikai teológiában. (D. Pauck Chicago.) — Az amerikai theologia nem az egyház fogalmának a meghatározásával foglalkozik, hanem a keresztyénséggel általában, mint emberi-történeti síkban végbemenő jelenséggel. Ezért az amerikaiak szívesebben beszélnek „egyházak“-ról, mint „egyház“-ról. Természetesen, ezekre az egyházakra az európai theologia egyházfogalma nem talál. Nevezzük ezeket azzal a névvel, melyet ők választottak maguknak: denominatio. Mi a denominatio? Egy oly keresztyén közösség, mely — amíg lényegében szekta — az egyház egyetemes igényével lép fel, hogy egyidejűleg elismerje önmagának s a többi denominatióknak relatív történeti jellegét, a vallási türelem tiszteletben tartásával.

Az amerikai theológiának az egyházzal való felfogását három tényező befolyásolja, mely az amerikai protestántizmus kialakításában nagy szerepet játszott. a) Az angol puritánizmus, mely kitörülhetetlenül beoltotta az amerikai protestántizmus lelkébe az Isten Országa gondolatát. b) A „frontier“-ek, a mind jobban nyugat felé törő telepések, kiknek sajátos viszonyaik között kifejlődött gondolkozásmódja nemcsak a keresztyén közösségek sokféleségét lehetségessítette — mely mindmáig az amerikai protestántizmusnak legszembevetőbb jellegzetessége —, hanem ez adta e protestántizmusnak a sajátos történeti, theológia nélküli, gyakorlati és missziói meghatározottságot. c) A jelenkori történeti ipari-theológiai korszaka az amerikai protestántizmust keresztyén etikai-szociális mozgalommá tette.

Az állam és egyház szétválása egyfelől meglepő módon tette lehetővé a keresztyénség elterjedését egész Amerikában, másfelől azonban elősegítette Amerikának a keresztyénségtől és az egyháztól való elidegenedését. Holott az elszakadásnak nem ez utóbbi volt a célja, hanem az, hogy minden egyes embernek s csoportnak visszaadja az állam keretein belül a vallásszabadságot. Mindezen tényezők hatása alatt alakult ki az amerikai theológiai gondolkozásban az egyházzal való felfogás: az egyház társadalmi közösség vagy intézmény, melyet Jézus Krisztus alapít és ihlet, a történeti keresztyénség erői meghatározhatnak, s amelynek az emberi életlehetőségek megjavítása a célja.

A jelenlegi amerikai theológiai gondolkozást egy új katolicitás eszméje hatja át. Gyakorlati követelések, ökumenikus és kollektíviztikus törekvések s a történeti protestántizmus, valamint a reformáció bírálata vezetik ez irányzatot. Lehet, hogy jövőjét az „Egyesült Protestántizmus“, vagy az „Északamerikai Egyesült Protestáns Egyházak“ létrejötte fogja meghatározni. Jelenleg azonban a helyzet ez: tettersős kisebb-nagyobb közösségek a jelenlegi világ-helyzetben az igazi egyház megvalósításán munkálkodnak.

Egyház és sákramentum. (D. v. d. Leeuw, Groningen.) — Minden theologus előtt két út van: az egyik lefelé, a Kijelentéstől a világhoz a másik felfelé, a világból a Kijelentés felé vezet. Mindkét utat egyformán igénybe kell

vennie. — Az első út a tulajdonképeni theologia útja. Mert a theologia a Kijelentés theológiája. Ezért feladata az Ige szólása s az Ige mértéke alatt a világ megítélése. Amennyiben azonban ezt teszi: már lent van a világban s innen indul vissza Isten felé a második úton. Ez az út a vallástudomány útja. A vallástudomány az emberi természetben rejlő nagy törekvés kifejezése: e világból az Istenhez jutni.

E két út legteljesebben a Jézus Krisztus személyében olvadt össze. Istenként jött hozzánk fentről s e világban magára véve az emberi természetet, azt magával vitte fel az Atya jobbára. — Az Óbelé oltott lelkek nagy közösségében, az egyházban is megvan e két út. Mert az egyház, mint Krisztus teste, egyfelől szövetség (út fentről lefelé), másfelől közösség (út letről felfelé). E két út mindenikének szorgalmasan jártnak kell lennie, mivel bármelyik elhanyagolása nagy veszéllyel járhat. Az első mellőzése esetén az egyház népközösséggé, a második tekinteten kívül hagyása folytán pedig szektává válik.

Az egyháznak, mint szövetségnek és közösségnek, s kifejezői és fenntartói a sákramentumok. Emberi cselekmények ezek, melyeket Isten maga tesz az Ő cselekményeivé. Tehát bennük is megvan a két út. — A keresztség a bűntől való megtisztítás és az újjászületés sákramentuma. A testileg született embernek a Lélek újjászülő erejét hozza. — Az úrvacsora pedig eukhárisztia: a kenyér örömmel és hálával való megtörése.

E két sákramentum teszi az egyházat a szentek egységévé s nyitja meg előtte az Isten Országá kapuját. Egyház és sákramentum egymás nélkül varázslat, az egyház sákramentum nélküli értelmetlen világi társaság. A sákramentumok ajándékában nyílik fel az egyház előtt, mint világi közösség előtt, az örökkévalóság, melyben létének egyedüli alapja van. A sákramentumok így az egyházat örök vigyázásra intik, míg beteljesedik a nagy váradalom.

Egyház és munkásmozgalom. (Dr. Thélin, Genf.) — Az egyház és a szakszervezeti mozgalom kapcsolata adhat feleletet a címben felvetett kérdésre. Az egyház megfogalmazásánál az oxfordi konferencián létrejött meghatározást használjuk: az egyház a világban megszervezett közösség. A szakszervezet pedig fizetett munkások szervezett szövetsége, életkörülményeik megjavítása céljából. Feladata hármas: együttdolgozni a munkaadóval a minél nagyobb termelés eléréseért, harcolni a munkaadó ellen a minél arányosabb jövedelemelosztásért, s végül megvédeni a szervezett munkások morális és intellektuális tekintélyét a polgáriasan berendezett világgal szemben. (Webb és André Philippe meghatározása.)

A szakszervezeti mozgalom az egyes államokban külön szervezkedve, 1919-ben Amsterdamban gyűjti össze tagjait az első nemzetközi kongresszusra, hol megalakul a Nemzetközi Szakszervezeti Szövetség (Fédération Syndicale Internationale). Politikamentes, tisztán a fenti célkitűzéssel létrejött szövetség ez, mely mellett ma már másik két kisebb áll: a Nemzetközi Keresztyén Szakszervezeti Szövetség (Fédération Syndicale Internationale Chrétienne), amely a „Rerum novarum” pápai körlevél hatása alatt jött létre s így főleg katolikus színezetű, — és a Vörös Szakszervezet (Fédération Syndicale Rouge), Moszkva székhellyel.

A legerősebb nemzetközi munkásszervezet a Nemzetközi Szakszervezeti Szövetség, melyben 26 ország szervezeti egyesülnek. 1937-ben 19.000.000 tagja volt. A Nemzetközi Keresztyén Szakszervezeti Szövetségben 10 állam társult, 1.500.000 taggal (1937). Ennek a Szövetségnek a kebelében van egy protestáns színezetű csoport is, mely a keresztyén eszméket akarja a munkáséletének minden viszonylatában érvényrejuttatni.

A protestáns egyházaknak a szakszervezetekkel való viszonyáról nem lehet szó, mert az egyház konkrét álláspontjának leszögezését nem tartotta eddig fontosnak. A stockholmi és az oxfordi ökumenikus konferenciák jelentései foglalkoznak ugyan szociális kérdésekkel, utóbbi még a szakszervezeti kérdést is érinti futólag, de megállapításaik nagy általánosságban mozognak s ezért nem sok eredménnyel járnak. A katolikus álláspont ezzel szemben — a Rerum novarum, valamint a Quadragesimo anno pápai körlevelekben kifejezésre juttatva — sokkal határozottabb. Az emberi személyiség, a javadalma-

zás, az állam s a munkás életének minden viszonylatának kérdésében energikusan állást foglal.

A problémát megfordítva: a szakszervezeti mozgalomnak az egyházzal való viszonyáról kevés jót mondhatunk. Intézményesen ez a viszony nem is létezik. Csak a vezetők személyes megnyilatkozásaira utalhatunk itt, melyek vagy helyeslő, vagy teljesen elutasító magatartást tükröznek.

Megállapítható azonban az, hogy a szakszervezeti mozgalomban sok keresztyén eszme megvalósításáért folyik égő küzdelem. Sokkal többért, mint — e mozgalmon kívül állva — gondolnánk. Az egyház kapcsolata e mozgalommal föltétlen kiépítendő. Sok nehézséggel fog ez járni. Különösképen a közös érintkezési pontok keresése az ellenséges ideológiai áramlatok által uralt szervezetekkel. De feladatáról, mely a szakszervezeti mozgalomnak konkrét megismerésében áll, semmi körülmények között le nem mondhat. Különben missziói jellegéről, s ezáltal létjogosultságáról mondana le.

Az egyház a misszió mezején. (Dr. Visser't Hooft, Genf.) — E kérdés fontosságát az eddigi ökumenikus konferenciákon nem szüntek meg hangsúlyozni, annak tudatában, hogy az egyház csak a missziói parancs betöltése által válhat egyházzá.

A missziói mezőn tornyosuló akadályok számbavételétől függ a missziói munka eredményes volta. Az első nagy akadály (különösképen az ázsiai misszióról beszél, mint annak közvetlen ismerője) a keleti világ kollektivisztikus összetétele. A keleti ember nem mint egyén jelenik meg, hanem mindig mint a közösség egy tagja. A keresztyénséget pedig mindig kész az individuálizmussal azonosítani.

Más oldalról akadály, hogy a keleti ember számára a keresztyénség tulságosan meghatározott jelenség az „egyház” fogalma által. Ő inkább otthon érzi magát egy általános szellemiségben, — mint ezt Kína vagy India példája mutatja. A keresztyénséget nem mint egyházat, hanem mint világnézetet szeretné elfogadni.

További nehézség az újonnan alakult egyházak függetlenség-igénye. E külső függetlenség tényét — látva a fentebb vázolt két nagy akadályt — a misszióknak nem szabad szem elől téveszteni. Nem csekélyebb akadály emellett az, hogy a bennszülöttek a missziói egyházban beviteli cikket látnak, — bármily vonatkozásban legyen is erről szó.

E távolról sem lekicsinyelendő nehézségeken túl azonban a kérdés végső értelmében az új egyház és a Biblia viszonyán dől el. A Biblia formai értelemben keleti könyv s ezzel terjedésének útját nagyon megkönnyíti. Indiában ezért a Bibliát olvasó hindúk száma jóval túlhaladja a keresztyének körét. Ez a formális hasonlatosság azonban rögtön megszűnik vonzóerőként hatni, mihelyt a mélybe szállva rávilágítunk arra, hogy a Biblia tulajdonképpen mit akar. Pántheisztikus világszemléletüknek túlkizárólagos a Biblia világa. Nyugalmat hozó általános szellemvilágukhoz viszonyítva, túlerős nekik az isteni aktivitás irama. Egy egyedüli nép kiválasztásának ténye a hindúk előtt botránykozássá köve.

Elterjedt irányzat az — úgy nyugaton, mit keleten —, mely a Biblia speciális átrendezésének szükségességét hirdeti. Eszerint az őtestamentom hangsúlyozásáról le kellene mondani, vagy a régi Védákkal kellene helyettesíteni. Ezzel szemben az újtestamentomban a Jézus tanításait kellene kiemelni, különösképen a Hegyi Beszédet, mely a keleti lélekre felmérhetetlen hatással van. Érdekes, hogy keleten is azok a problémák merülnek fel (általános Kijelentés tana, az őtestamentom elvetése), melyek ma a nyugati keresztyén világ forrongásában tartják.

A Biblia szétrombolhatatlan egysége azonban minden ily kísérletnek ellene áll. Szüntelen hangsúlyozni kell a misszió mezején, hogy csak a teljes Biblia elfogadása által válhat valaki keresztyénné. Az őtestamentom értékét nem szabad csökkenteni, sőt ellenkezőleg, erősen hangsúlyozni kell. Mindeneknél többet Istent kell a pogány elé állítani, aki hív, s aki meglíti.

Az új gyülekezetek megalapítását az itthoniak buzgó imájának keletlenül kísérné.

Az utolsó előadás befejeztével közösen mondtuk el az Úr imádságát. Angol, francia, lett, lengyel, svéd, román, cseh, bulgár, olasz, holland, orosz, német, szerb és magyar szavak ölelkeztek megrázó egységben. De ennél erősebb volt a lelkek egysége, mely a kezdetben titkolt reménység ragyogó megvalósulásának sokat ígérő kezessége lett.

Papp László.

Egyházunk belmissziói munkájának két évtizede.

III. Az útkeresés kora.

A lelki munka, ha az igazi lelki és igazi munka, tehát nemcsak valami hivatalos egyházi gépezettel megindított és nemcsak valami kényszerből végzett robot, mindig három ponton megy keresztül. Kiindul mindig abból, hogy Isten megszólítása áll a lélek előtt és döntésre kényszeríti azt, munkába, az ő róla teendő bizonyágtétel munkájára küldi. Folytatódik ott, hogy ez a lélek és ez a munka a maga életterületét ott találja meg, ahol a megszólítás történt: az egyházban és magának az egyház külső formájában és teret, formát, lehetőséget akar keresni. És amint az első lépésnél, mint láttuk, az a választás állott a munka előtt, hogy vagy megmarad légüres térben való és az egyháztól független, jószándékú emberek egyéni kezdeményezésének, vagy ott fejt ki magát, ahol igazi tere van, az egyházban — láttuk milyen kísértések állottak mindkét oldalon — úgy a második korszakban is egy választás elé állott s ez a választás az volt: megelégszik-e egy külső, bár a lehetőség szerint tökéletesen megépített szervezettel, amely szervezetileg, anyagilag és — ha nem is lelkileg, de — szellemileg jól megalapozva mintegy tökéletesen működő üzem végzi a maga dolgát s ellátja azokat a szükségeket, amelyek az egyház mindennapi életében napról-napra fennállanak, vagy több akar lenni ennél: mozgalom, eleven mozgató erő az egyház életében, nem egy munka a többi közül, hanem a munka, az egyháznak az Ige folytonos szolgálatára sarkalója és ösztönzője.

Sok más egyházban választotta a belmisszió munkája az első, a kényelmesebb és biztosabb utat. A mi egyházunk belmisszió munkája megfosztatott ettől a kényelemtől és biztonságtól, mert benne Isten Lelkének olyan feszítő ereje működött és működik ma is, amely nem engedi, hogy a kényelmes, a biztonságos, a dolgok csendes üzemszerű menetével elégedett életet folytasson. Ez a feszítő erő nem mindig világos és nem mindig egyforma eleven a munkában. De mindig hajlja a harmadik lépés felé, amikor a döntés elé állított lelkeknek, az egyházi életben megalkotott keretei és tervei közt folyó munkája, ismét oda akar eljutni, hogy merev, megszokott, üzemszerű cselekvényektől elérjen a lelkek valóságáig,

addig a pontig, ahol a lelkek a napi élet kérdéseivel küzdenek, ahol már nem általánosságban elhangzó megszólítást, nem is külső formák között megalkotott, kész recepteket, hanem a valóságos élet harcaiban és tűzében készült és az illető lélek helyzetéhez szabott felhívást kell átadnia. A kérdés, ami itt ebben az időben fennáll: a valóság kérdése. Mi az a valóságos helyzet, amelyben a belmisszió munkának az Isten akaratát hirdetni kell és hogyan kell azt hirdetni? A kérdésre a felelet még most is alakulóban van, mert nem a valóság külső formáit és meghatározóit, hanem annak lényegét keresi az egyház ezen munkája.

1. Azt a világhelyzetet, amelyben egyházunknak ezen munkája elhelyezkedik s a világfelfogást, amelyben neki állást kell foglalni, a *nacionalista* érdeklődés hullámának nevezhetjük. Mig az előbbi: a szociális kollektivizmus hulláma a valóság alapját a gazdasági élet erőiben keresi, ennek a szellemi irányvonalnak a számára a nép, a faj az, amelyben a valóság lényegét és alapját meg akarja találni. A német nemzeti szocializmus előretörésével a nacionalizmus lassanként minden nép váltószavává lesz. A nemzeti alap, de annak a faji és népi alapjaiban lesz minden törekvés meghatározója s vele a faji szempontok uralkodásra jutnak minden vonalán az életnek. Ezzel a humanizmusnak, sőt a naturalizmusnak újabb hulláma érvényesül s veszi át a mult korszaktól a vezetést. A theologiai nacionalizmus, — amely a fajelméletet és abból következő megállapításokat theologiai alapra, egy isteni rendre építi és a nacionalista theologia, — mely a theológiát s ezzel az emberek Istenhez való viszonyáról szóló meggyőződést a faj kiválóságából és adottságaiból vezeti le, meghatározza a tudományos, társadalmi, gazdasági és vallásos élet egész területét. A mi helyzetünkben ez a szellemi áramlat szerencsésebb formát öltött, amennyiben eredménye elsősorban abban nyilvánult, hogy a figyelmet a nemzeti értékek felkutatása, az azok iránt mélyebb érdeklődés, a népi kultúra jelentősége felé fordította, bár itt is állandóan fenyeget az a kísértés, hogy a faj önmagáért és önmagában való értékének hangoztatásával, ha gyakorlati sikban nem is, de elméletben helytelen irányt vesz. A népi gondolat vezetett a falu- és általában a társadalomkutatás újabb lendületére, amely lényegesen különbözik az előbbitől, amit az elmúlt korszak elején láttunk, mert ott inkább társadalmi, mint faji gondolat a háttére ennek, ez vezetett a nép gazdasági megszervezése iránti törekvésekhez, a nemzeti szellemnek a világnézeti szempontok feletti értékeléséhez.

Az egyházban természetesen ez a maga módján érvényesül. Szerencsére a mi egyházunkat megóvta Isten attól, hogy, mint az előző korszakban a maga Isten által adott izenetét nem cserélte fel a világi szellemi irányok által hirdetett és képviselt emberi gondolatokkal és az Isten Igéjét meghamisítsa vagy megtagadja. Ebben a dologban a kísértés még nem mult el az egyházra nézve, mint ahogyan sohasem is mulik el, mert az egyház mindig harc-

ban van és mindig Isten Igéjét állítja emberi gondolatokkal szembe. Mégis, magukban a kérdések beállításában látszik, hogy az egyház meg akarta érteni Isten azon figyelmeztetését, amit ebben adott: az Ige hirdetése a valóságos, a napi élet, a természeti adottságok által meghatározott emberhez szól és ezeket az adottságokat ismerni kell. A gyülekezet megismerésére, a nép adottságai, gazdasági és társadalmi helyzete megismerésére való törekvés nyilvánul meg az egyházban, lelkészek kezdenek érdeklődni a társadalomkutatás munkája és eredményei után, felmerül ismét az a kérdés: mennyiben felelős a lelkész a gyülekezet gazdasági, kulturális életéért, mit kell tenni ennek emelésére, a szörványokért való felelősség gondolata stb.

A *theologidán* különösen a következő jelenségek azok, amelyek egyházunknak ebben a világhelyzetben való gondolkozását s a helyzet által eléje állított feladatait jellemzik. A külföldi teológiában most lép föl — más indítékból ugyan, de erre is van következménye — a *theologia naturalis*, a theol. anthropologia kérdése. Nálunk ennek mint theol. vitának, nincs nagy visszhangja, inkább az egyén életében látszanak jelei, de a *Barth* professzor látogatása alkalmával felvetődött kérdések már foglalkoznak az igazhirdetés és a körülmények viszonyának kérdésével. Már régebben tűnnek fel cikkek és előadások, amelyek a népművészet körüli feladatairól szólnak a lelkésznek, a magyar református lelképásztor képét akarják megrajzolni, amint az a magyar nép köztudatában él, vagy amint az irodalomban tükröződik. Jellegzetes tünemény a teológiai tanfolyam *öt évre* való felemelése, amelynek története régebbre nyulik ugyan vissza, de amelynek aktualitást éppen az adott, hogy az egyház az Ige szolgálatában a valóságos helyzet megismerését s e helyzetben az Ige megalkuvásnélküli hirdetését akarja megtanítani a lelkészeknek. Ma még ezeken a kérdéseken és ezen a helyzeten nem vagyunk túl. Ma még mindig megtörténhetik, hogy azok a tiszta és határozott teológiai szempontok, amelyek az egyházban eddig — bár nehezen és félelgesen — de mégis érvényesülhettek, háttérbe szorulnak, vagy összekeverednek más, nem teológiai szempontokkal, hogy a theologia, aminek az egyház életét egyedül kell vezetnie — s most látjuk, milyen fontos, hogy ez vezesse — útát kell, hogy engedjenek másoknak, de ennek az egész egyházra és egész munkára is meglesz a maga végzetes hatása.

II. Az egyház *bemlissziói munkájának* ebben a mai korban való helyzetét éppen ezért nehezebb is jellemezni, mint az előbbiekben. Annyival inkább, mert az egész egyház belső életében sokkal kevésbé érvényesül az egységes és öntudatos vezetés. Amilyen arányban alakulnak ki azok a szervezetek, amelyek a munkát külsőleg hordozzák és keretezik, abban az arányban vett erőt rajta a külsőlegesség kísértése, ami, a szervezethez sok áldott hatása mellett ennek kedvezőtlen következményévé vált. A munka maga is sokkal jobban differenciálódott, s a munkában résztvevők között

is jobban előtérbe léptek a véleménykülönbségek, sőt felfogásbeli ellentétek, s végül, a humanizálódásnak, az emberi körülmények és lehetőségek túlbecsülésének s vele Isten Igéje abszolút érvényében való hit csökkenésének jelei jobban kiütököznek. Ezek azok, melyek a munka *szellemét* ma meghatározzák. Azzal, hogy a munka egyik oldalon határozottan kötve van Isten Igéjéhez, amelyet határozottan és világosan megtagadni még senki sem merészelt, viszont a másik oldalon a megújuló humanizmus az emberi érdekekre irányította a figyelmet, a munka szellemében egy kettősség állott be s az Ige háttérbe tolásával vagy engedésével inkább az emberi szempontok kezdtek érvényesülni, amiket leplezett még a kegyes terminologia, ami még a multakból fennmaradt. Az egyházi énekek mellett, majd helyett népi dalokat éneklő egyesületek, az imádkozás mellett, majd helyett, kulturális kérdésekkel foglalkozó mozgalmak jelzik a szellemben látható ezen eltolódást, aminek maguk a vezetők estek először áldozatául, mert nem tudták a feleletet arra a kérdésre: van-e és mi a mondanivalója Isten Igéjének éppen a mi korunk gyermekei számára. Lassanként odajutottunk, hogy maga az egész belmissziói munka egy függvényének tűnt fel az egyház többi munkáinak, amelynek végzése kötelesség, vagy magánvállalkozás, de amelynek igazi talaja már nincs. Pedig s ez ismét jellemző a munka szellemére, maguk azok, akik között a belmissziói munka folyik, keresnek szilárd pontot ebben a bizonytalanságban és keresnek alkalmat meglevő, csak eltemetett lelki kérdéseik kifejezésére s maguk a vezetők is sokan érzik ezt. A műszövetségi konferenciák új, lelki kérdésekkel foglalkozó formájának kedvező fogadtatása, az ifjúság figyelmének a keresztyén élet kérdéseire való fordulása, a vezetők elégedetlensége mind jele annak, hogy itt Isten Lelke munkálkodni akar.

Ha a munka *módszerét és eredményeit* nézzük, ebben a korban ismét érdekes dolgokat láthatunk. E korszak elején a figyelem különösen a *külmissziói* munka felé fordul, amelyet az egyház most rendez annyiban, hogy a skót egyházzal történt megállapodás következtében Babos Sándor elutazhat a mandzsuriai területre. Csakhamar ezután a szórványok kérdése merül fel, majd az ókirállyági egyházközségekből levő református lelkek támogatása kérdése. Az utóbbi kettőben ismét felmerül az a kérdés, hogy az Ige szolgálatának munkáját a nemzeti élet fenntartása eszközéül állítsák be s itt ismét tisztázni kellett a kérdést, amely ennek a korszaknak főkérdése: milyen viszonyban van az igehirdetés a nemzeti élettel, mit kell tenni, hogy az Isten Igéje ne legyen emberi célok eszköze s emberi célkitűzéseknek alávetve? Hogyan lehet az ember nemzeti életét olyan keretnek tekinteni, amely csak akkor tölti be igazi hivatását, ha benne az Istenben való élet és a neki való szolgálat folyik. Az a kérdés tehát, ami az első korszakban is felmerült: mivel tartozom nemzetemnek, újból előállt, de most már más fogalmazásban: milyen szerepe van a nemzeti életnek Isten szolgálatában. Ez a kérdés, amely nem mindenütt ilyen vilá-

gosan, de mindentűt mégis, ha öntudatlanul is, előtérben áll, befolyásolja a munka módszerét. Ezt a kérdést nem lehet intézményesen megoldani, mint a szociális kérdést, hanem csak a személyes élet egyes vonatkozásaiban lehet megbeszélni, amint azok előállanak az egyéni élet nehézségeiben. Mivel azonban a személyes módszer a munka második korszakában háttérbe szorul, csak nehezen lehet az egyéni lelkigondozás, az Isten Igéje egyénhez szóló feleletei keresése és az imádság és szolgálat betemetett kútjait felásni, hogy azok új erő forrásai legyenek és ennek a mai korszaknak ez is a módszerei alapkérdése: mennyiben sikerül a belmissziói munka minden ágának a tagok egyéni életéhez irányítólag hozzáférni. Ezért nem beszélhetünk ebben a korszakban olyan *eredményekről* sem, sem belsőleg, sem külsőleg. Hátráltatták és akadályozták ezt azok a *külső gátlások* is, amelyeket az államhatalom volt kénytelen az ország biztonsága érdekében alkalmazni s amelyek legszomorúbb következménye nálunk az öntudatlanság, a külső keretek meggyöngyülése, viszont sok helyen áldott eredménye a munka belső, lelki kapcsolata megerősödése volt. A próbák és nehéz választások között hiven megálló, elmélyült, a külsőtől a belsőhöz forduló lelkek s Isten hatalma előtt megalázkodott vezetők sokasága volt az az áldott gyümölcs, amelyet Isten ezen időkben is a maga számára megértelt.

A munka *szervezetének* legjelentősebb eseménye a *Missziói Tanács* megalakulása volt az eddigi belmissziói bizottság helyett. Mig ez azon az alapon létesült, hogy az egyház vezet és irányít egy munkát, addig a Missziói Tanács alap gondolata az, hogy a munkát az egyház maga végzi s a legfelsőbb irányítást épen a munkát végző szervek vezetői végezzék. Ez a súlypontja annak az elgondolásnak, hogy az egyház maga missziót végző egyház s hogy a lelki, missziói egyház a tulajdonképeni magva és lényege az egyház egész valóságának. Egy nehézség állott azonban elő a szervezetben s ez a *vezetők* kérdése volt. A vezetők, akik megadták a szervezett irányítást, sok tekintetben elvesztették önállóságukat, nem is igyekeztek ezt megtartani, így a munka az egyes helyi tagozatokban ellanyhult, ami — egyéb külső akadályok hozzájárulásával is — az egész munka lanyhulását eredményezte. Az a missziói felelősségérzet, amelyet régebben minden vezető és minden tag érzett, most áttolódott a központi irányító szervekre s így a helyi vezetők ettől megszabadultak, másrészt a központi szervek nem voltak képesek ezeket hordozni és betölteni. Itt ismét a helyi munka jelentősége, annak mélysége és öntudatossága lesz, ami az egész egyházban a missziói felelősségtudatot helyreállíthatja.

Ma még nem tudhatjuk, hogyan alakul a munka további sorsa. Kezdetétől fogva mostanig három szempont volt, ami annak szellemében, módszerében és szervezetében érvényesülni akart azok munkája révén, akik által Isten azt kezdette s akiktől, nemsokára, át kell ezt a munkát venni másoknak. A munka *szellemében* mindig az a törekvés érvényesült, hogy az határozottan Isten Igéje

alajján álljon és ne akarjon más lenni, mint az Ige szolgálata. *Módszerében* az a gondolat uralkodott, hogy ez a módszer komoly alapozottságú, lelki módszer legyen, vagyis a belső lelki hatások által akarjon hatni azok életére, akik abban — akár mint tagok, mint vezetők — résztvesznek. A *szervezet* tekintetében pedig azon a gondolaton épült fel, hogy a munka egyházi jellegű, a lelki egyház munkája. Ha ezt a három megállapítást megnézzük, látjuk, hogy nem mondvacsinált emberi bölcsességek, hanem a református hit és theologia Isten Igéje alapján felállított tételeiből származnak. Ez a munka három korszakon ment át, minden kornak megvolt a sajátos kísértése, de megvolt az ajándéka is. Hogy ennek a kornak ajándékát hogy tudja az egyház ebben a munkában felhasználni, még nem világos. De egy bizonyos, Istennek való engedelmességgel és teljes odaadással kell bízni abban, aki a munka Úra s aki abban a saját ügyét viszi diadalra.

Imre Lajos.

Kis Katechizmus.

51. Kérdés : (105. k.) Mit kíván az Isten a hatodik parancsolatban ?

Hogy felebarátomat sem gondolatommal, sem beszédemmel, sem magaviselellemmel, annál kevésbé cselekedetemmel, vagy magam vagy mások által bosszúsággal ne illessem, ne gyűlöljem, meg ne sértsem vagy meg ne öljem ; sőt minden bosszúvágynak magamból kiirtsak ; magam rontására ne törjek, ön-magamamat könnyelműen veszedelemben ne ejtsem. A közhatalom kezében pedig azért van fegyver, hogy a vérontást megelőzze.

52. Kérdés : (108. k.) Mit akar a hetedik parancsolat ?

Mivel Isten minden förtelmet megátkozott, azért azt nekünk is gyűlöl-nünk kell s úgy a szent házasságban, mint azon kívül tiszta és fegyvelmezett életet kell élnünk.

53. Kérdés : (110. k.) Mit tilt meg Isten a nyolcadik parancsolatban ?

Nemcsak azt a lopást és rablást tiltja meg, amelyet a polgári hatóság megbüntet, hanem lopásnak nevezi Isten mindazon gonosz mesterkedéseket és fogásokat is, amelyek által felebarátunk tulajdonát akár erőszakkal, akár hamissággal magunkhoz ragadni szándékszunk.

54. Kérdés : (112. k.) Mit akar a kilencedik parancsolat ?

Hogy én minden hazugságot és hamis mondást, úgy, mint az ördögnek tulajdon dolgait, az Isten kemény haragjára nézvéen, eltávoztassak.

55. Kérdés : (113. k.) Mit tilt a tízedik parancsolat ?

Azt, hogy soha még a legcsekélyebb kívánság vagy gondolat se támadjon fel szívünkben Istennek csak egy parancsolata ellen is.

56. Kérdés : (115. k.) Miért hirdetteti tehát Isten a tízparancsolatot olyan szigorúan, ha azokat ebben az életben senki sem tarthatja meg ?

Először azért, hogy egész életünkben egyre jobban megismerjük a mi bűnös természetünket és így egyre jobban kívánjuk bűneink bocsánatát és a Krisztusban való igazságot. Másodsor, hogy a Szentlélek kegyelméért könyörögvén, szüntelenül főrekedjünk Istennek ábrázatára mindinkább megújulni, míg a földi élet után elérjük a tökéletességet.

57. Kérdés : (119. k.) Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben, szenteltesseék meg a te neved,

Jöjjön el a te országod.

Legyen meg a te akaratod, mint a mennyben, úgy a földön is.

A mi mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma.

És bocsásd meg a mi vétkeinket, miképen mi is megbocsátunk azok-nak, akik ellentünk vétkeztek.

És ne vigy minket kísértetbe, de szabadíts meg minket a gonosztól.

Mert tied az ország és a hatalom és a dicsőség mind örökké. Amen.

58. Kérdés. (120. k.) Miért parancsolta a Krisztus, hogy az Istennek úgy szóljunk : Mi Atyánk.

Hogy mi bennünk fiú félelmet és bizodalmat indítana az Istenhez, tudni-illik, hogy az Isten Atyánk lett minékünk a Krisztus által.

59. Kérdés : (122. k.) Micsoda az első kérés ?

Szenteltesseék meg a te neved, azaz : Adjad, hogy mi igazán megismer-hessünk és téged minden dolgainkban szenteljünk, dicsérjünk és magasz-taljunk.

60. Kérdés : (123. k.) Micsoda a második kérés ?
Jöjjön el a te országod ; azaz ; Vezérelj minket a te igéd és Szentlelked által.

61. Kérdés : (124. k.) Melyik a harmadik kérés ?
Legyen meg a te akaratod, mint a mennyben, úgy a földön is. Azaz: adjad, hogy mi és minden ember saját akaratunkat legyőzzük és a te egyedül jó akaratodnak engedelmeskedjünk minden ellentmondás nélkül, mint az angyalok a mennyben.

62. Kérdés : (125. k.) Micsoda a negyedik kérés ?
A mi mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma, azaz : Adj minékünk testünk táplálására minden hasznos és szükséges dolgokat.

63. Kérdés : (126. k.) Micsoda az ötödik kérés ?
Bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk azoknak, akik mi ellenünk vétkeztek, azaz: A Krisztus vére hullásaért' ne tulajdonítsd minékünk a mi bűneinket, amint mi is a te kegyelmes voltodnak a jelét érezzük bennünk, hogy a mi felebarátainknak szívből megbocsátunk.

64. Kérdés : (127. k.) Micsoda a hatodik kérés ?
Ne vigy minket a kísértetbe, de szabadíts meg a gonosztól, azaz : Mivelhogy az ördög, a világ és a mi tulajdon testünk, nem szűnnek meg minket kísértetni és ostromolni, tarts meg minket és erősíts a te Szentlelkednek ereje által, hogy azoknak hatalmasan ellenállhassunk.

65. Kérdés : (128. k.) Miképpen végzed el a könyörgést ?
Mert tiéd az ország és a hatalom és a dicsőség mindörökké. Azaz : mindezeket azért kérjük Tőled, mivelhogy Te a mi királyunk és mindenható vagy, ki nekünk minden jót meg is akarsz, meg is tudsz adni, hogy ezek által nem mireánk, hanem a te szent nevedre térjen örök dicsőség.

66. Kérdés : (129. k.) Mit teszen ez : Ámen ?
Az Ámen azt teszi, hogy igazán, bizonylyan úgy kell lenni.

Egy vitás rész János evangéliumában.

Igaza van Fosdicknak¹, hogy a Biblia sokkal több ember előtt problémátikus, mint azt általában gondoljuk s hogy a kérdések annál sűrűbben és égetőbben lépnek fel, minél alaposabban, bátrabban tesszük tanulmány tárgyává az Írást.

A theologiai vizsgálódás terén az újreformátori theologia áldott hatására fokozottabb figyelem fordul a bibliai tudományok s különösen az exegézis felé.

Sem az első, sem a második megállapítás azonban nem szűrhető le ilyen határozottsággal az erdélyi református egyházi élettel kapcsolatban. A dolog felett való medítálás és panaszkodás helyett mégis jobbnak látszik azonnal tenni valamit, ha még olyan kevés is az s ha megoldás helyett még kérdésesebbé is teszünk valamit vele. Az alábbi pár sor közreadásának ez az indoka.

* * *

Az átlagigehirdető talán észre sem veszi (ha tudta is, munka közben nem gondol rá), hogy a János evangéliumának van egy része, mely mindmáig annyira vitás, hogy az eredeti szöveg Nesile-féle kiadása nem is közli, csupán lábjegyzetben, kettős zárjel között. Ez az egyébként közismert rész a 7. rész 53-ik és a 8. rész első tizenegy verse, *a házasságtörő nő felelősségrevonásának története*.

1. *Az egész történetről* már Kálvin² előtt „kétségtelen, hogy az a régi görögök előtt ismeretlen volt“ s csak azért nem tartja elvetendőnek, mert „a latin egyházak elfogadták, a legtöbb régi görög kodexben megtalálható és mert semmit nem tartalmaz, ami az apostoli lélekkel összeférhetetlen lenne.“ A tudományos kutatás aztán egyértelműen megállapította, hogy a legrégebb kéziratok közül egyedül a D kodexben (Codex Bezae Cantabrigiensis) fordul elő, majd néhányban a későbbiek közül. „Azonban a meglevő kéziratokban is néhol a 7:30, másutt 7:44 után következik, vagy az evangélium végén áll, sőt Lk. 21. fejezete után is.“³ Van kézirat, amelyikben 7:36 után van beszúrva.

„A régi görögök“ alatt Kálvin Origenest, Chrysostomust, Alexandriai Cyrillust, Cyprianust, Tertillianust értette, akik valóban nem tekintették ezt az evangéliumhoz tartozónak. A latin egyházatyák közül pedig éppen Kálvin hivatkozik alább (a 6. v. magyarázatával kapcsolatban) Augustínusra, kinek érvelése kétségtelenné teszi, hogy számára a történet hitelessége vitán felül állott.

Azt eldöntöttnek tekinthetjük, hogy a történet eredetileg nem itt állott. Valószínű az is, hogy nem a János evangéliumához tartozott eredetileg. Ezt eléggé igazolni látszik nemcsak Schmiedel ama belső argumentuma, hogy a János evangéliumában ez az egyetlen esemény, melyben nem az Isten Fiának dicsőítése jut

kifejezésre, hanem a benne szereplő személyek sorsa (vitatható érv), hanem sokkal inkább az a külső indok, hogy sem nyelve, sem elbeszélésmódja nem a szokásos jánosi.⁴ Arra azonban, hogy a synoptikusok valamelyikéhez tartozónak vegyük vagy pontos forrásra következtessünk, nincs elég alap. Holtzmann véleménye, hogy a Mk. 12:17. után lenne a helye, csak feltevés, hasonlóképpen az a találgatás, hogy „valamely elveszett evangéliumból maradt fenn, esetleg a Péter evangéliumából.”⁵ A jelen helyen sem áll azonban idegentül, amit a 7:24 és 8:15 versek mutatnak különösen.

Akármi is az eredete a házasságtörő nő történetének, élet-eleven esemény és mindenekfölött evangélium. Több, mint érdekes vagy értékes leírás: *a tékozló fiú példázatának az életben lepergett párja áll ebben szemünk előtt.* Benne az evangélium summája, Isten kegyelmi üzenete tisztán és maradék nélkül kifejezésre jut: bizony arról szól ez: Istennek a Krisztusban kiteljesedett dicsőségéről s másokról vagy egyébről csak annyiban, amennyiben ezt hirdetik. Eredménye ugyanaz, amit Jézus Krisztus így fejezett ki: „Azért jött az embernek Fia, hogy megkeresse és megtartsa, ami elveszett“, vagy közelebről: „Mert nem azért küldte az Isten az ő Fiát a világra, hogy kárhoztassa a világot, hanem, hogy megtartassék a világ általa.“ (Lk. 19:10. Ján. 3:17.)

2. *A szöveg új magyar fordítását* az alábbiakban kísérlem megadni:

7:53: És mindnyájan hazamentek. 8:1: Jézus pedig kiment az Olajfák hegyére. 2: Korán reggel azonban ott volt a templomban (és az egész nép hozzája tódult s ő letlívén tanította őket.) 3: Az írástudók és farizeusok pedig egy házasságtörésen kapott asszonyt vittek hozzá s a középre állítván azt 4: Igy szóltak: Mester, ezt az asszonyt házasságtörésen érték. 5: A törvényben Mózes azt parancsolja (nekünk), hogy az ilyenek köveztessenek meg — te most már mit mondasz? 6: (Ezt pedig Őt kísérve mondták, hogy legyen majd, amivel vádolják Őt.) Jézus azonban lehajolva, írni kezdett ujjával a földre. 7: De mikor azok nem táglítottak a kérdéssel, felegyenesedve szólt nekik: Aki közületek nem bűnös, az vesse rá először a követ! 8. És újra lehajolva, írt tovább a földre. 9: Azok pedig ezt hallván (és a lelkiismeret által vádoltatván) kimentek egymásután, a vénektől kezdve az utolsóig és egyedül Jézus maradt ott, meg az asszony a középen állva. 10: Mikor pedig Jézus felegyenesedett (és senkit se látott az asszonyon kívül), azt kérdezte: Asszony, hol vannak (azok a te vádlóid)? Senki se kárhoztatott már téged? 11. Senki, Uram — felelt amaz. Jézus akkor azt mondta neki: Én se kárhoztatlak téged; eredj el és többé ne vétkezzél!⁶

3. Végül foglaljuk össze röviden *az egyes versek exegézisét.* 7:53. E vers idetartozása nem szenved kétséget s bár a

megelőző részhez nem tudjuk kapcsolni (nem ismervén, hogy melyik is ez), mégsem nézhetjük, Godet szerint, egészen feleslegesnek, mert ezzel van szembeállítva a következő vers. Ebben ugyanis az jut kifejezésre, hogy már későre járt (valószínűleg estébe hajlott) az idő, az emberek is fáradtak lehettek már, úgy, hogy mindenikük hazament, csak

8: 1. Jézus nem gondolt pihenésre, hanem az Olajfák hegyére indult, minden valószínűség szerint magányosan imádkozni. (V. ö. Lk. 21: 37-tel!) Mint Macgregor^o megjegyzi, a János evangéliumában ez nem fordul elő másutt, amiből azonban még nem következik, hogy a Lukácséhoz tartozott.

2. Ugyancsak a Jézus fáradhatatlanságára utal az a kiemelés, hogy már korán reggel a templomban van. Az ὄρθρου (γενομένου) kifejezés inkább synoptikus, mint Jánosi, hasonlóképpen szokatlan nála a λαός, János inkább sokaságot mond. Az „ismét“ az fejezi ki, hogy megelőző nap is a templomban tanított az Úr. Macgregor^o a Ján 10: 23-ra hivatkozva a közelebbi helyet is tudni véli, ám a Salamon tornáca amott nyilván azzal a jelöléssel áll kapcsolatban, hogy „tél vala“ (10: 22)

3. Az „irástudók és farizeusok“ kifejezés szokatlan Jánosnál. „Főpapok és farizeusok“, „főemberek és farizeusok“ jelzést használ. (L. pl. 7: 45—48 at!) Az „irástudók“ szó használatában Macgregor^o ismét synoptikus kezét lát. Hogy külön is megnevezi mindkét csoportot, az itt egyáltalán nem hiábavaló: jelzi, hogy az illetékes előljárók közül senki sincs ott a templomban, előbbvaló nekik, hogy embertársaikra tekintsenek s az Isten házába csak akkor és csak azért mennek, mikor más megítélése kapcsán az Isten Fióra vadászhatnak. Mert helyesen emeli ki Kálvin,^o hogy egész fondorkodásuk Jézus ellen irányul.

4. A „Mester“ megszólítás eredetije, Διδάσκαλε, talán a legjellemzőbben mutatja a szöveg nem jánosi, hanem synoptikus eredetét. Jánosnál ugyanis a megszólításként mindenütt következetesen ραββί szerepel (csak a Ján. 13: 13 ban διδάσκαλος, de nem megszólításként), a synoptikusoknál pedig hasonló következetességgel Διδάσκαλε (Mt. 12: 38 19: 16. 22: 16, Mk. 4: 38. 5: 35., utóbbi helyen nem megszólításként, Lk. 11: 45. 12: 13.)

5. A főembereknek a mózesi törvényre való hivatkozása nem volt alaptalan. E ponton nem érthetünk egyet Musnaival,^o aki ezt ezzel próbálja megintatni: „Megjegyezhetjük különben, hogy a törvény is csak bizonyos esetekben rendeli a tettenért bűnös megkövezését.“ Mert kétségtelen ugyan, hogy sajátos eseteket jelöl meg a törvény (II. Móz. 20: 10. V. M. 22: 22. sk.) s a mai rabbik magyarázata szerint a megkövezést csak kohánita férjes asszonyokra alkalmazták és csak a bűn tagadása esetén (állítólag a megfelelő törvényszakaszt is a büntudatra indítás célzatával olvasták fel előtte), de bizonyos egyfelől, hogy a törvény szava ez: „amely lélek vétkezik, annak kell meghalnia“, másfelől pedig az is bizonyos, hogy az irástudók és farizeusok nem mentek bizonytalan

esettel az Úr elé: jól fel voltak készítelve, hogy őket meg ne lehessen fogni a törvény § ával. (Erre nagy gondja van ma is a farizeus-lelkű embereknek!) A „te most már mit mondasz?“ kérdés mögött megsejtik az írástudók is az evangélium paradoxonját, ami csak Krisztusban tűnik el; a nagyobb igazság, a kegyelem után kérdeznek, ha annak eleve ellentmondanak is, mert csak Krisztussal lehet igent mondani rá.

6. A dilemma elé állítás ismét a synoptikusokból ismeretes. A dilemma, amint már fentebb rámutattunk, több mint azt Macgregor⁶ látja: Jézus ismert könyörületos magatartása egyfelől s a zsidók halálbüntetést nem szabható ítélő-joga (amivel csak a római hatóság bírt) másfelől — itt az ember zsidós lelkülete áll kibékíthetetlenül szemben a Krisztusban való ingyen megigazítással.

Hogy Jézus hallgatással és porba írással felel, ez valóban felelet, első felelet a kérdésre, nem pedig kitérés, vagy gondolkozási idő. Gesztus-felelet, úgy amint van, hogy a kérdezőket indítsa gondolkodásra, magukba szállásra. Helyesen jegyzi meg Kálvin, hogy hiábavaló azt találgatni, hogy mit irt Jézus ujjával a földre s elutasítja Augustinus ama magyarázatát, mintha Jézus ezzel a törvény és evangélium ellentétét jelképezte volna: ő nem kötő-lára írja tanítását, hanem az emberbe, aki por és föld. Hasonlóképpen elutasítjuk Musnaival azt a spekulációt, mintha Jézus a vádolók bűneit irta volna a porba. Az ilyen találgatásoknak akarta útját vágni Tyndale, amikor (angol) bibliafordításában, bár önkényesen, ezt a magyarázó mondatot fűzte e vershez: „mintha nem is hallotta volna őket.“ Kálvin⁶ arra is rámutat, hogy a spekuláció jó alkalom ma is a sátánnak arra, hogy a tiszta tanítástól félrevezesse az ember figyelmét.

7. A Jézus felelete magában véve is megrázó, ami ma is minden magyarázat nélkül is, szivünkbe vág. A kérdezőkkel szemben azonban tetézi a súlyát az, hogy éppen úgy a törvényből van véve, mint a kérdezők „megzavaró“ idézete. (V. Móz. 17:7.) És ez nem pusztá szócsata, amiben Jézus ügyesen saját fegyverükkel győzi le őket: Jézus tudatosan használja a törvényre való utalást, hogy ezáltal megmutassa, hogyan kell azt használni. Itt láthatja mindenki, akinek van szeme a látásra, hogy milyen csodálatosan oldódik fel Jézusnál az az ellentét, amibe a törvénytudók végzetesen belebotlottak. Kálvin⁶ is hangsúlyozza, hogy amit Jézus mond, a törvényből mondja (ami szintén listeni rendelés) és felmutatja, hogy a Jézus vonalvezetésében milyen egyenesen következik a tanu és a bűntelen (*ἀναμάρτητος*) összefüggése. Az ítéletben előjáró tanutól méltán követeli, hogy ment legyen a bűntől, amit megítél (nem lehet része benne). Így juttat vádlót és vádlottat egyaránt oda, hogy — mint Kálvin⁶ mondja — a saját lelkiismeretét kérdje meg s önmagát vádolja, mielőtt a más bűne ellen kezd harcba. Az anamártétosznak tehát itt úgy is helye van, ha nem vesszük abban a megszorított értelemben, ahogy Macgregor⁶ veszi,

hogy t. i. az ítélkezőnek a házasságtörés vétkében kell mentesnek lennie.

8. Ezzel jelzi Jézus, hogy ő végzett a dologgal. S itt látjuk, hogy a porba-írása éppen nem időnyerés, hanem másoknak időadást jelent. Kegyelmi időt a döntés elé állító Ige hirdetése után.

9. „Itt látszik meg, hogy mekkora ereje van a rossz lelkiismeretnek.“ (Kálvin.) Az a kifejezés „a vénektől kezdve az utolsóig“, egyszerű felsorolás és aláhuzás, ami nem jelenti, hogy a vének bűnösebbeknek érezték volna magukat (vagy lettek volna), de nem jelent okvetlenül szokásos sorrendet sem a kimenetelben, amint azt Macgregor⁶ véli. Távozásuk gonosz szándékuk kudarcát (Kálvin) s Jézus győzelmét jelzi. E leveretés azonban nem olyan megsemmisítő utolsó szó, aminőt ők akartak gyakorolni: nem állítottattak megkövezés alá, csak elűzettek, szívökben az Ige kétélű kardjával, ami gyógyító kés is lehet. Hogy az asszony Jézus előtt maradt, ez arra tanít, hogy a bűnös ember számára semmi sem jobb annál, mint az ő ítéletére bízni magunkat (Kálvin), az ő tekintetétől összetörtni.

10. Amint elutasítás volt Jézus első felemelkedése az ítélgetők számára (Mt. 7: 1 sk.), úgy hívás és megtartatás ez a második, amikor a bűnbánóhoz szól. Két kérdése csak azért hangzik, hogy annál mélyebben megszegyenítse az asszonyt, annál teljesebbé tegye bűnbánatát.

11. A *κρίσις* megszólítás jelzi, hogy a bűnös megtörve már urára talált Krisztusban. Már nem is szükséges, hogy az emberek közül vádolja valaki. És ekkor, csak ekkor oldozza fel őt az Úr. És, mint Kálvin hangsúlyozza, e feloldozás szabaddá tétel is.

A megbocsátást és megszabadítást pedig azonnal küldés követi: vissza az életbe az új élet hatalmával. S amilyen féltő szeretettel menti meg az elveszettet a jó pásztor, amilyen kegyelemmel törli bűnét, éppolyan súlyos a kötelezése: többé ne vétkezzél! A bűnöst éppolyan szeretettel emeli magához, amilyen kizárólagossággal utasítja el a bűnt.

A *μηκέτι ἀμαρτανε* kifejezés (egyébként egészen jánosi, lásd 5: 14.) zárja le a történetet, mely így mutat a kegyelemre, amely, mint Kálvin kiemeli, Krisztusban nemcsak azért adatott, hogy Istennel békességre jussunk s bűnbocsánatot nyerjünk, hanem azért is, hogy kegyes és szent életre indítson el és tegyen képssékké.

*

Ime tehát *evangélium* egy a vitás rész, ha mégannyira nem is tudja valaki, hogy mit csináljon vele! H. J.

¹ The Modern Use of the Bible c. könyve elején.

² In Ev. Ioannis Commentarii. Berolini. 1833. 156. o.

³ Musnai László: János evangéliumának és leveleinek magyarázata. Torda. 1926. 76—77. o.

⁴ G. H. C. Macgregor: The Gospel of John. London. 1928. 210 sk. o.

⁵ A kettős zárjelben közölt szövegbetoldás (EG és textus receptus), az egyszerű zárjelés az eredetiben is ugyanúgy.

⁶ A szerző idézett műve jelzett helyén.

A mennyei kenyér.

(A Britti és Külföldi Bibliatársaság 134-ik évi jelentése, az 1937—38. évről.)

Ezen a címen: „Kenyér“ köszöntött be most ez évben a Britti és Külföldi Bibliatársaság kis füzeté, most is, mint máskor, gyönyörű nyomással és képekkel gazdagon feldiszlítve, írásban és képen mutatva meg azt az óriási munkát, amelyet ez a társaság a bibliakiadás és terjesztése körül végez, mellette egy vaskos, 396+107+112 oldalas könyv, amely a részletes jelentést tartalmazza.

Lássuk először általában a számokat. Az 1937—38 évben (a társaság éve mindig márciusban végződik) 11 millió és 686 ezer példányban terjesztette el a társaság a maga emberei által a bibliát vagy annak egyes részeit a világon, 343 ezer példánnyal többen, mint a múlt évben. Ez azt jelenti, hogy minden 175 emberre esett egy biblia, a föld kétezermillió lakosa közül, bár ebben benne vannak a pogányok is, ha pedig a keresztyének számát vesszük s azt 600 millióra becsüljük, akkor minden hatvan emberre esik egy biblia vétele. Igaz, hogy ez a szám nem jó, mert a pogányok között is sokan vesznek bibliát (Indiában és Japánban sok pogány olvassa), másrészt a keresztyének közül sokan nem vesznek, de így is, ha összehasonlítjuk, azt látjuk, hogy a mi erdélyi egyházkerületünkben a múlt évben eladott (a lelkészi jelentések szerint) 5000 bibliát számítva egy biblia 100 lélekre esik, vagy ha a számot megnöveljük, körülbelül 80 emberre. Ebből látszik, hogy a református egyház tagjai a biblia használata tekintetében nincsenek épen elől a világ többi népével összehasonlítva. Másrészt azt is tekintetbe kell venni, hogy más bibliatársaságok is vannak s az itt említett 11 millió biblián kívül még sok fogy el a világon.

A Társaság bevétele a múlt évben 378 ezer font (265 millió lei) kiadása 385 ezer font (290 millió lei) volt, a deficite pedig 7200 fontot tesz ki. Fennállása óta 498 millió bibliát vagy bibliai részt nyomtatott és terjesztett el. Az ez évben terjesztettek közül 151 ezer teljes biblia, 379 ezer újszövetség és 8.787 ezer bibliai rész volt. 11 új nyelven vagy nyelvjárásban adta ki a múlt évben a bibliát vagy egész részeit, amellyel a nyelvek száma 723-ra ment fel.

A jelentés részletesen ismerteti az egyes világrészekben, majd országokban a biblia terjedését. Európában 1 millió 500 ezer bibliát vettek meg, 38 ezerrel többet, mint a tavaly, Ázsiában különösen Kína vezet e téren, ahol 3 millió biblia terjedt el, Mandzsuriában 883 ezer, Japánban 500 ezer, Koreában 872 ezer,

Indiában 1 millió 200 ezer, úgy, hogy tulajdonképpen a legnagyobb tömege az eladott bibliáknak itt és Európában fogyott. Afrikában az egyenlítői országokban 231 ezer, Délamerikában 688 ezer, a brit szigeteken és Kanadában 311 ezer, Ausztráliában 193 ezerre ment a szám. A háborús keleti országokban, Kinában és Japánban a helyzet úgy állott, hogy míg Kinában csökkent a bibliák száma, Japánban emelkedett. Sok biblia fogyott a japán csapatok által fenyegetett városokban is, mutatva, hogy Isten Igéjéhez hogyan fordultak az emberek akkor vigasztalásért és erőért. Európában nagy csökkenés volt, a polgárháború miatt Spanyolországban.

Az európai országokat nézve, általában azt találjuk, hogy csökkenés állott be a biblia vásárlásában Spanyolországon kívül Franciaországban és Belgiumban, hasonlóképpen Németországban is. Kisebbség csökkenés látható Magyarországon, a többi országokban a szám emelkedett. Különösen érdekes megfigyelni azt, hogy a bibliavásárlás milyen erős a nem protestáns országokban is. Ezek közül elsők Spanyolország említendő, bár itt a szám fogyott, a múlt évben itt 211 ezer, (1935-ben 305 ezer), ezen évben 36 ezer biblia fogyott el csak, ami a háború nehézségeinek tulajdonítható. A brit szigeteken 100 ezerrel több bibliát adtak el, mint az előző évben, Franciaországban 328 ezret, az itt eladott bibliák között 399 magyar és 112 román nyelvű is volt. Belgiumban, ebben a nagy katolikus országban szintén megvettek 44 ezer bibliát vagy részletet (ezek között is volt 101 román nyelvű), Olaszországban, ahol 83 ezer protestáns van, 135 ezer biblia fogyott el, Portugáliában kb. 20 ezer protestáns lakosság mellett 110 ezer, Svájcban 44 ezer, Németországban 140 ezer (Ausztria nélkül, ahol 34 ezer bibliát vettek meg), Csehszlovákiában 54 ezer, itt a szám emelkedett, kár, hogy itt nem mutatja ki a jelentés, hogy ezek milyen nyelvű bibliák voltak. Lengyelországban, amely szintén nagy katolikus ország, 48 ezer példány terjedt el, Jugoszláviában a múlt évihez képest 18 ezerrel növekedett a bibliák száma, most 70 ezerre ment. Magyarországon 3 ezer csökkenés volt a múlt évben, ott most 57 ezer biblia fogyott el, míg nagyot emelkedett a biblia romániai forgalma, mert 90 ezerre ugrott az előző évi 61 ezerről, tehát itt a bibliának sokkal fokozottabb terjedéséről kell beszélnünk.

Nézzük közelebbről a jelentés azon adatait, amelyek bennünket közelebbről érdekelnek, a magyar nyelvű bibliákra vonatkozó adatokat. Romániában a jelentés szerint 1937—38-ban 90 613 biblia fogyott, amelyek közül román nyelvű volt 57 ezer, orosz nyelvű 21 ezer. Minkét szám, mivel ezen bibliák vevőközönsége nem annyira a más, mint a protestáns lakosság közül kerül ki, azt mutatja, hogy a baptizmus a román és orosz nép között terjedőben van. A múlt évben 48 ezer, az idén 57 ezer román nyelvű s a múlt évben 2100 és a jelen évben 21 ezer orosz nyelvű eladott biblia erről tesz bizonyosságot. Romániában emellett a legnagyobb szám a magyar bibliáké, ami 7191-et tesz ki. A német nyelvű

bibliák 1477 példányban terjedtek, emelkedett még a rutén nyelvű bibliák száma is.

A magyar nyelvű bibliák száma a múlt évben 7809 volt, itt tehát csökkenés tapasztalható. Nehéz hozzávetőlegesen is megállapítani, hogy ebből a 7191 magyar nyelvű bibliából mennyi esik a mi híveinkre, mert a lelkészi jelentésekből már idézett szám, amely szerint 5748 biblia adatott el az egyes egyházközösségekben, nemcsak mind a Brit és Külföldi Bibliatársaság kiadványait tartalmazza, hiszen ez évben nagy számmal fogytak a Kecskeméthyűjszövetségek is. Azért mégis azt mondhatjuk, hogy a református egyház tagjai között a biblia terjedésében a múlt év sikeresebb volt, hiszen az előbbi, 1936-ik évben csak 2037 eladott bibliáról tudtak a jelentések. Mindenesetre rávilágít ez arra, hogy a biblia-terjesztés fontosságát még jobban meglássuk és annak munkájára még nagyobb gondot fordítsunk. A Társaság jelentése beszámol arról az új bibliakiadásról is, amit Magyarországon Czeglédi Sándor és Raffay Sándor készítettek el, valamint említi a román orthodox egyház azon nagyjelentőségű törekvését, hogy a bibliát új fordításban adja a hívők kezébe, amint az már meg is történt. Csak elismeréssel és tisztelettel állhatunk meg a Társaság ezen hatalmas munkája előtt, amely egy walesi leányka hitéből kiindulva ilyen óriási arányokban végzi a biblia terjesztését a világon.

I. L.

Jézust követő asszonyok.

Nőszövetségi kézikönyv. Kiadta a transzilvániai nőszövetség egyházkerületi elnöksége a kerületi nőszövetség megalakulásának tizedik évfordulója alkalmából. Sajtó alá rendezte Maksay Albert. Kolozsvár, 1938. Ára 20 lei.

E könyvecske megjelenésének indoka a nőszövetség megalakulásának tíz éves fordulója. Emlékeztetőül és biztatóul íródott, de nemcsak látható emberi munka, eredmény, siker, eredménytelenség és sikertelenség számbavevése és számbaadása, hanem alázatos rámutatás arra, hogy minden eredmény Isten kegyelmes ajándéka, s minden számotadás dicselkedés az Isten kegyelme felől. A bizonyágtétel mellett azonban célkitűzéseket, utakat, irányokat is akar mutatni az asszonyoknak az elébük kitzűzött út, Isten országa felé. Így nemcsak gazdag képet kapunk a nőszövetség tíz évéről, hanem irányítást is. A történeti áttekintést a megalakulásról, szervezkedésről, tíz esztendő munkájáról Székely Jánosné adja. A tizedik év ünnepélyes kerületi konferenciájának és közgyűlésének krónikáját Geréb Pálné írja. Ez alkalmi összejövétel anyagának egy része közkinccsé válik e könyvben. Dr. Tavaszy Sándor, Imre Lajos, Maksay Albert, Borbáth Dániel, Vásárhelyi János előadásait kapjuk meg, végül pedig dr. Imre Lajos nagyszabású tanulmányát a nőszövetségi munka alapvonalairól. Ebben a tanulmányban pontos elméleti megalapozás mellett gazdag útbaigazítást kapunk úgy a nőszövetségi munka egészére, mint munkarészeleire, s a munka végzőire vonatkozóan. Magyar nyelven, de talán más nyelven sem jelent meg ilyen típusú tanulmány. Eddig csak alapszabályokat, ügymeneteket ismertünk, amelyek szokványos hangon jeleztek a nőszövetségi munka „vallásos indokait, vallásos és egyházi jellegét”, lényegileg azonban ugyanarra a sablonra készültek, amelyre alkarmelyik jótékony világi egyesület. Aminthogy a nőszövetségi munka az egyházban sem jelentett lényegileg mást, mint „egyház-társadalmi jótékonyosság” gyakorlását, ahol is a hangsúly a *társadalmi* jellegen volt. Az egyház pedig rendszeren csak külső keretét biztosította. Hogy a tanulmány szempontjainak *újdonosságát és gyakorlati értékét* jelezzem, a bevezetésből idézek, s idézem a fejezetcímeket: „A nőszövetségi munka azt a szolgálatot foglalja magában, amit az egyházban az asszonyok végezhetnek úgy saját maguk körében, mint az egyház munkájában abból a célból, hogy az egyház munkáját Isten dicsőségének szolgálatára előmozdíthassák. Ez a munka azon a tényen épül fel, hogy Istennek a Krisztusban megjelent kegyelme nem egyik vagy másik nép, nem egyik vagy másik társadalmi osztály és nem számára adatott, hanem mindenek számára, tekintet nélkül arra, hogy az illető milyen nemzethez, társadalmi osztályhoz, életkorhoz vagy nemhez tartozik.” Ez az idézett kiindulás mutatja, hogy Imre Lajos a nőszövetségi munka egyházi és szorosabban igei indokát emeli ki. Ezzel a hangsúllyal indulva természetessé válnak a tanulmány fő- és alcímei: 1. *A nőszövetségi munka célja*. Bevezetés. A nőszövetségi munka célkitűzései. 2. *A nőszövetségi munka ágai*. A munka elágazása. A hitéleti munka. A szociális munka feladatai és köre. A kulturális munka köre. 3. *A munka folytatása*. A vezető, a tagok, a bibliaóra vezetése és lefolyása. A szeretetszolgálat munkája. 4. *A munka szervezete és szervezése*. A nőszövetség mint szervezet. A munka megszervezése. 5. *A nőszövetségi munka kapcsolata egyházunk egész munkájához*.

Mindenképpen örvendünk kell e kis könyvecskének. Nemcsak azért, mert örömhirt ad tíz év áldott munkájáról, vagy talán inkább így írom: Isten nagyságos dolgairól az erdélyi magyar élet egy meghatározott területén, aztán

építő olvasnivalót hivatottak részéről, hanem azért is, mert dr. Imre Lajos tanulmányával újra öntudatosan és rendszeresen az Ige mértéke és indokai alatt nézhetjük és végezhetjük az egyház nőszövevségi munkáját.

Járosi Andor.

Bántó Tercsi: Fénysugarak.

Cluj, 24 oldal.

Ez a füzet meséket tartalmaz a gyermekek számára. Ma különösen sajnos nélkülözzük a meséket, amelyekre pedig a gyermekeknek nagy szükségük van. A füzetben 9 mesét olvashatunk, főleg a kisebb gyermekek számára. A mesék nem a népmesei hangon vannak írva, inkább egyes események kibővítései, közülök többnek nagyon kevés is a cselekvénye, inkább hangulatot, egy-egy gondolat illusztrálását adják. Látszik belőlük, hogy a szerző ismeri a gyermekeket s szeretet beszélgetni velük, mert a népmesei epikai hang helyett inkább beszélgetéseknek és elmélkedésnek a hangja hangzik belőlük. Ezért sokszor nehézkesek is egy kicsit, inkább elmondásra, mint olvasásra valók. A meséket komoly keresztyéni hangulat lengi át, anélkül, hogy üdeségüket zavarná. Vasárnapi iskolában való használatra s családokban is, igen alkalmasak. A füzet ára 8 lej.

I. L.

Nagy József: Kálvin igehirdetése.

Református Világszemle kiadása. 1938. 79 oldal.

Nagy József nagy szolgálatot tesz már régóta theologiai irodalmunknak azzal, hogy a Kálvinra vonatkozó adatok összegyűjtésével és a Kálvin theologijának és személyiségének egyes vonásaival való foglalkozással Kálvint közelebb hozza a mai egyházi élethez. Általában sokszor fenyegeti reformátorainkat az, hogy a mi számunkra holt tőke marad az, amit alkottak, mert nem ismerjük őket és csak néha, idézetekből és hivatkozásokból találkozunk velük. Nagy József ezen könyve a Kálvin igehirdetésével foglalkozik. Ismerteti, hogy milyen volt az istentisztelet a Kálvin idejében; az istentisztelet külső lefolyását a Kálvin ideje alatt, majd azokkal a külső vonásokkal, amelyek a Kálvin igehirdetését jellemezték, terjedelme, az igehirdetés textusainak kiválasztása stb foglalkozik azokkal a képekkel, amelyeket Kálvin prédikációiban használt, aztán rátér azok alap gondolatának, mondhatjuk theologijának az igehirdetés tükrében való ismertetésére. Ez a könyvnek legértékesebb része. Végül Kálvin beszédeiből ad négy mintát.

A könyvet az adatok pontos közlése, az egyes kérdéseknek pontos utánanézése jellemzi. Nemcsak alapos munka, de kedves olvasmány is. Csak biztathatjuk a szerzőt, hogy még tovább foglalkozzék ilyen kérdésekkel s az olvasókat, hogy ezen könyv tanulmányozása által igyekezzenek a Kálvin megismerésében előhaladni.

I. L.

Dr. Ravasz László:

Hit és engedelmesség

Prédikációk, beszédek, cikkek, előadások. 350 oldal. Ára 180 Lei.

Hazafelé.

Elmélkedések és imádságok nők számára. Finom indiai papíron előállítva ára: **200 Lei.**

LÁSZLÓ DEZSŐ:

Az anyaszentegyház élete és szolgálata

A kb. 180 oldalas könyv tartalmazni fogja: 1. Theológiai alapvetés. 2. Az egyházzól. 3. Az egyház munkáiról (az igehirdetés, szeretetszolgálat, egyházi feyelmezés, egyházkormányzás, az egyház theológiai munkája). 4. Az egyház munkásairól. 5. A gyakorlati theológia alapkérdései. — Előfizetési ára az összeg előzetes beküldése esetén 90 Lei. Utánvétellel sokkal drágább.

Zengjen hálaének

A VII-ik bővített kiadás tartalmazza a régi énekeken kívül a pályadíjat nyert IKE indulót, valamint 25 újabb éneket. Ára 10 L. Megrendelhetők az „Ifjú” kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theol.

Kagawa

a nagy japán keresztyén. Irta: Imre Lajos. Ára 8 Lei.

Moody Dwight

Mozaikok egy világmisszionárius életéből. Irta: Dr. Horváth Jenő. Ára 6 Lei.

Uram taníts minket imádkozni

Irta: Dr. Horváth Jenő. Ára 5 Lei.

A mi dalaink

ifjúsági daloskönyv második bővített kiadása. Ára 15 Lei.

A Kiáltó Szó könyvei:

1. sz. **A mi egyházunk.** Irták: Biró Sándor, Borbáth Dániel, dr. Imre Lajos, László Dezső, dr. Tavasz Sándor és Zágony Anna. 88 oldal. Ára 18 Lei.

E könyv tartalma: 1. *Amit mindenkinek tudnia kell egyházunkról.*

1. Az egyház Krisztus teste. 2. Egyházunk hitvallása. 3. Miben különbözik a mi egyházunk a többi egyházaktól. 4. Egyházunk alkotmánya. 5. Egyházunk hatóságai. 6. Egyházunk statisztikája. 7. Az ardeali református egyház kialakulása

II. *Az ardeali ref. egyház iskolái.* a) Elemi iskolák. b) Középfiskolák. c) Főiskolák.

- III. *Szeretletintézményeink.* 1. Diakonissza intézetünk és kórháza. 2. Árvaházunk. 3. Aggmenházaink. 4. Szeretetházaink

IV. *Egyházunk missziói munkái.* 1. Egyházunk belmissziói munkái. 2. Az IKE munkája. 3. Az ardeali ref. Leányszövetség. 4. Nőszövetségi munka. 5. A férfiszövetségekről. 6. Iratterjesztéseink. 7. Sáfársági mozgalom. 8. Egyházunk külmissziói munkája.

V. *Egyéb egyházi munkák.* 1. Egyházunk időszaki sajtója. 2. A Károli Gáspár Társaság.

2. sz. **Egészségügyi Tanácsadó.** Az ardeali magyar nép számára. Irta: dr. Jancsó Béla. 66 oldal. Ára 10 Lei

3. sz. **Szórványainkról.** Irták: Földes Károly, Gergely Ferenc, Horváth Jenő, Kovács Pál, Sass Kálmán és Szigethy Béla. 148 oldal. Ára 28 Lei.

E könyv tartalma: 1. A szórványkérdés hunedoarai szemmel. 2. A clucmezei ref. diaszpóramisszióról. 3. A regáli misszió. 4. A királyhágómelléki ref. egyházkerület szórványai. 5. A mezősegi szórványok. 6. A megoldott kévék. A nagysajói egyházmegye szórványai.

4. sz. **Két tűz között.** A református egyház a modern magyar irodalom tükrében. Irta: László Dezső. 48 oldal. Ára 14 Lei.

5. sz. **Isten Igéjének szolgálata.** Irta: Barth Károly. Fordította: Pilder Mária. Ára 10 Lei.

6. sz. **A Reformáció mint döntés.** Irta: Barth Károly. Fordította: Pilder Mária. Ára 10 Lei.

7. sz. **Isten akarata és a mi kívánságaink.** Irta: Barth Károly. Fordította: Pilder Mária. Ára 10 L.

8. sz. **A református tan, annak lényege és feladata.** Irta: Barth Károly. Fordította: M. Nagy Ottó. Ára: 18 Lei.

Megrendelhetők az „Ifjú” kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theologia